

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

PRÁVO A MULTIKULTURALISMUS: MUSLIMSKÁ IMIGRACE VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Diplomová práce

Martina Běliková

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D.

Katedra: Katedra teorie práva a právních učení

Praha, prosinec 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. ledna 2014

Martina Bělíková

PODĚKOVÁNÍ

Velmi ráda bych tímto poděkovala Doc. JUDr. Zdeňku Kühnovi, Ph.D., LL.M., S.J.D. za ochotu, cenné rady a připomínky, které jsem při vypracování diplomové práce využila.

Obsah

Úvod	1
1 Kulturní konflikty.....	3
1.1 Pojem kulturního konfliktu.....	4
1.2 Právní pojetí kulturního konfliktu.....	6
2 Evropská legislativa.....	8
2.1 Migrační politika Evropské unie.....	8
2.2 Řízení legální migrace	8
2.2.1 Problematika slučování rodin	9
2.3 Opatření EU proti nelegální migraci.....	10
3 Islámské právo a evropský právní systém.....	14
3.1 Geopolitický kontext.....	14
3.2 Francie	16
3.2.1 Historické reálie	16
3.2.2 Země přistěhovalců.....	18
3.2.3 Politicko-kulturní kontext	20
3.2.4 Francouzský islám	21
3.2.5 Předvolební kampaň prezidentských voleb roku 2012	23
3.3 Německo	26
3.4 Velká Británie	28
3.4.1 Historické reálie	28
3.4.2 Národnostní skladba imigrantů.....	30
3.4.3 Politicko-kulturní kontext.....	32
3.4.4 Britský multikulturalismus	33
3.4.5 Muslimské organizace	34
3.4.6 Problematika školství.....	35

4	Islamismus v Evropě.....	37
4.1	Přístup k radikálnímu islámu	38
4.2	Umírnění islamisté.....	39
5	Islám online	41
5.1	Internetové fatwy	42
5.2	Internet jako zdroj islámského vědění	43
5.2.1	Islam4UK.com	43
5.2.2	Fatwa-online.com	43
5.2.3	AskImam.org	44
5.2.4	IslamOnline.net.....	45
6	Muslimský arbitrážní soud	46
6.1	Rodinné právo.....	47
	Závěr	49
	Seznam příloh.....	53
	Přílohy.....	54
	Seznam zkratk	60
	Použitá literatura	61
	Abstrakt.....	64
	Cizojazyčné resumé	66

Úvod

Problematika muslimských přistěhovalců usazených v Západní Evropě je velice zajímavý a aktuální námět. Jedná se o složité a komplexní téma, které v České republice není v žádné monografii obsaženo uceleně a systematicky. Především ale jeho aktuálnost podtrhuje vývoj událostí posledních let, kdy jakákoli akce ze strany západoevropských vlád stírá reakci evropských muslimů a naopak.

Účelem mé diplomové práce je přiblížit současný právní, společenský a politický vývoj ve vybraných zemích Západní Evropy, do kterých přijíždějí hledat nový život imigranti, kteří se hlásí k islámu. Muslimská minorita je na mozaice Evropy nezanedbatelná a její úspěšná integrace může být klíčovým indikátorem toho, jak zdárně se povedlo zrealizovat heslo Evropské unie „*jednotná ve své rozmanitosti*.“

S analýzou této problematiky souvisí i porovnání dvou rozdílných modelů imigrační politiky, a to sice britského a francouzského a jejich legislativních východisek. Jakkoli odlišné jsou, vedou nakonec podle mého názoru ke stejně nežádoucím výsledkům, jako je vznik předměstských ghett, nulová integrace, rostoucí násilí v ulicích či nezaměstnanost.

Mým cílem je kromě analýzy situace jako takové především upozornit na nedostatky obou systémů a dále obsáhnout právní, historický a politický kontext v objemu, v jakém to rozsah práce dovoluje. Jedna z kapitol je též věnována zajímavému fenoménu internetových on-line fatew, které se objevily v posledních letech jako alternativa ke kázáním ortodoxních imámů na předměstích Londýna a Paříže.

Ústředním zdrojem pro získání informací k mé diplomové práci byly zejména monografie a odborné články českých i anglicky píšících autorů. Neméně významným pramenem pak byly internetové stránky jednotlivých muslimských organizací, informační servery Evropské unie a webové stránky se statistickými a analytickými daty. Vzhledem

k aktuálnosti zvoleného tématu pak autorka čerpá i ze zahraničních zpravodajských serverů. Cizojazyčné odborné články jsou pak citovány coby volný překlad autorky.

Práce je vyhotovena ke dni 1. 1. 2014.

1 Kulturní konflikty

Přítomnost přistěhovaleckých komunit z islámských států je v Evropě stále více viditelná. Mešity a minarety v řadě evropských měst demonstrují, že muslimští přistěhovalci, kteří své náboženské přesvědčení dlouho vykonávali v modlitebnách na zadních dvorcích, ve sklepech a skladovacích halách, míří do veřejného prostoru a přejí si reprezentativní islámské stavby. Tím dávají současně najevo, že jejich pobyt v Evropě není dočasný, ale trvalého charakteru. Kultura (a náboženství) přistěhovalců se ale pochopitelně netýká jen architektury měst, ale výrazně ovlivňuje aspekty společenského života v přijímajících státech. Notoricky známé jsou spory o přípustnost islámského šátku hidžáb ve veřejných školách, osvobození muslimských studentek z hodin tělesné výchovy, školních exkurzí či hodin plavání a uznání muslimských svátků v rozvrzích.¹

Profesor Bassam Tibi, jeden z nejuznávanějších odborníků na islám v Evropě, ve svých četných pracích o evropském multikulturalismu soustavně zdůrazňuje, že vztah k islámu bude jednou z klíčových otázek pro Evropu 21. století. Vzhledem k požadavkům některých radikálních imámů, kteří volají po zavedení islámského práva šaría v Evropě, a k velmi citlivé otázce možného přistoupení Turecka do Evropské unie vidí Tibi jen dvě hlavní možnosti: buď se Evropě podaří europeizace islámu v tom smyslu, že muslimové v Evropě přijmou standardní evropské hodnoty demokracie a lidských práv, nebo Evropa bude islamizována.²

Co se týče otázky standardních evropských hodnot, zavedl Tibi již v 90. letech často diskutovaný a zčásti velmi kritizovaný pojem *Leitkultur* a označil za hlavní prvky této kultury přednost rozumu před náboženským zjevením, individuální lidská práva (včetně svobody vyznání a oddělení státu od církve), pluralismus a toleranci. Proto Tibi píše např. o tom, že pro šariu není v Evropě místo, protože je v rozporu se sekulární identitou Evropy a ústavami evropských států. O případném změkčení zásady odluky státu

¹ SCHEU, H. CH. et al. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0., str. 19 (dále jen *SCHEU, 2011*)

² BASSAM, T. Der Islam und der EU-Beitritt der Türkei. IN: *Europäische Rundschau* č.1/2006, str. 49-61

od církve či o suspendování určitých lidských práv v muslimských komunitách³ pochopitelně nelze v kontextu evropské tradice vůbec diskutovat.

1.1 Pojem kulturního konfliktu

Výraz „kulturní konflikt“ se stal oblíbeným a často používaným pojmem v diskuzích o vztahu mezi tradiční většinovou společností v evropských zemích na jedné straně a přistěhovalci z odlišných kulturních a náboženských kruhů na straně druhé. O kulturních konfliktech se hovoří a píše např. v souvislosti se stavbou mešit a minaretů v evropských městech, zákazem muslimských šátků ve školách, trestáním tzv. trestných činů ze cti, bojem proti nuceným sňatkům či v souvislosti s rituálním usmrcováním zvířat.⁴

Takový druh konfliktu se objevuje především mezi tradiční evropskou společností a přistěhovaleckými komunitami z neevropských zemí. V napětí domnělých a skutečných kulturních odlišností a nepřesně vymezených národních a kulturních identit je přítomnost migrantů někdy vnímána jako cizí, nestravitelný prvek. Nemalá část tradičního obyvatelstva evropského prostoru ochotně převzala teorii o střetu civilizací či střetu odlišných kulturních okruhů jako standardní model uchopení vzniklého napětí.⁵

Z tohoto důvodu je zřejmé, že pojem kulturního konfliktu získává specifický význam v kontextu migrace osob z jiných kulturních okruhů do evropských států. V posledních desetiletích výrazně rostl podíl takových přistěhovalců a ani restriktivní migrační politika Evropské unie a jejích členských států nemůže do budoucna efektivně bránit jeho dalšímu růstu. Proto je v této souvislosti klíčovou výzvou integrace příslušníků různých etnických komunit, které se vytvářely a stabilizovaly v důsledky nedávné migrace, do většinové společnosti.⁶

³ SCHEU, 2011, str. 19-20

⁴ ibidem

⁵ Srov. HUNTINGTON, S.P. Clash of civilizations. IN: *Foreign Affairs*, 1993, str. 22-50

⁶ SCHEU, 2011, str. 18

Veřejná politická debata o postavení přistěhovalců, o ohrožení tradičních evropských hodnot či evropského životního stylu či o integraci migrantů podle modelů asimilace, multikulturalismu a dalších v každém případě ukázala, že účastníci poměrně často vycházejí z vlastních intuicí, pocitů a dojmů a spolu s praxí posledních let, která zahrnuje v neposlední řadě také volební výsledky ve prospěch extremistických politických stran, jsou důkazem, že se v této debatě vyskytuje nadměra emocí, která zatěžuje racionální argumentaci.⁷ Jinými slovy se jedná o komplikované soužití lidí, které nelze jednoduše nadefinovat a vyřešit na politické úrovni, tím méně tak může učinit zákonodárce či soudce v soudní síni. Domnívám se, že média a jednotlivé subjektivizované a z kontextu vytržené toky informací v článkách na internetu pak většinou jen přilévají olej do ohně.⁸

V této situaci je užitečné si připomenout směrodatnou studii nizozemského sociologa den Hollandera,⁹ ve které kritizoval, že se pojem kulturního konfliktu používá při různých příležitostech a pro různé sociální fenomény. Vycházel ze širokého pojetí kultury jako souboru tradic, postojů, idejí a norem skupiny lidí, jenž vzniká a traduje se v sociální interakci. Jinými slovy je to specifický životní styl určité skupiny lidí. Kulturní konflikty se tedy podle den Hollandera vždy odehrávají mezi konkrétními lidskými bytostmi, a nikoliv mezi abstraktními kulturami či kulturními okruhy. Mezi rozhodujícími aspekty figuruje identifikace uvnitř skupiny a emocionální účinky kulturních symbolů,¹⁰ což je v případě islámu naprosto zásadní fenomén, umocněný vykořeněním a několika generační izolací evropských muslimů.

Kulturní argument ovšem nemusí být hlavní motivací účastníků konfliktu. Sám de Hollander obecně preferoval použití výrazů „náboženský konflikt“, „jazykový konflikt“ či „ideologický konflikt“. Navrhl používat pojem kulturního konfliktu pro případ, že

⁷ SCHEU, 2011, str. 20

⁸ BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. eds. *Etnické komunity v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1

⁹ HOLLANDER, A. N. J. Der "Kulturkonflikt" als soziologischer Begriff und als Erscheinung. IN: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*. 1955, str. 161-187. Citováno podle SCHEU. 2011. str. 21

¹⁰ SCHEU, 2011, str. 21-22

dominantním aspektem je střet celého souboru kulturních prvků, tzn. systémů hodnot různých skupin a jejich náboženské, politické či ekonomické ideologie.¹¹

1.2 Právní pojetí kulturního konfliktu

V rámci praktické aplikace práva na kulturní odlišnost přihlížejí soudní orgány zpravidla k právním principům, které považují za nezpochybnitelné. Kulturní konflikty se totiž vyznačují především konfrontací mezi kulturními a náboženskými zájmy určité menšiny na jedné straně a klíčovými zájmy a hodnotami většinové společnosti na straně druhé.

V této souvislosti je nutné připomenout koncept *ordre public*, který pochází z mezinárodního práva soukromého a slouží jako obrana proti nežádoucím účinkům použití cizího práva.¹² Výhrada veřejného pořádku v tomto smyslu označuje určitý minimální standard, ze kterého nelze učinit výjimky ani ve prospěch respektování kulturních odlišností. V praxi kulturního konfliktu je tedy třeba vymezit ty aspekty kulturní odlišnosti, které lze aplikovat v souladu s veřejným pořádkem, vůči těm, které je třeba odmítnout. Ve většině případů přitom nejde o konflikty, které jsou výsledkem kolize různých vnitrostátních koncepcí ve smyslu mezinárodního práva soukromého, ale o právní spory, do kterých jsou zapojováni příslušníci odlišných etnických či náboženských komunit na území jednoho státu.¹³

Zatímco standardní modely řešení kulturních konfliktů v evropských společnostech navazují nejpozději od druhé světové války na princip individuálních práv a atomizace postavení jednotlivce jako nositele základních práv a svobod, nelze ve sporech týkajících se postavení přistěhovalců přehlížet kolektivní dimenzi. V kontextu odlišných kultur jsou zásahy do práv jednotlivých přistěhovalců často vnímány jako ohrožení tradic a hodnot celé skupiny. Přitom se účastník soudního sporu může sám cítit jako reprezentant celé

¹¹ SCHEU, 2011, str. 21-22

¹² Viz podrobněji KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. opravené a doplněné vyd. Brno: Aleš Čeněk, 2004, str. 193-197. ISBN 978-80-7239-231-5

¹³ SCHEU, 2011, str. 27-28

skupiny, na jejíž obhajobu soudní spor vede, případně vnější okolí (např. média) chápe takový spor jako spor celé skupiny s většinovou společností. To platí o to více, když tyto skupiny samy zdůrazňují kolektivní hodnoty a soudržnost širších rodin a komunit jako protiklad k individualizaci západní společnosti.¹⁴

¹⁴ SCHEU, 2011, str. 28

2 Evropská legislativa

2.1 Migrační politika Evropské unie

Rozdílné zájmy zemí původu migrantů na jedné straně a zemí destinace na druhé dosud velmi komplikují nalezení obecného mezinárodního standardu ve věci migračního práva. Přístup k migraci však není jednotný ani v prostoru Evropské unie, který spojuje země potenciálně atraktivní z hlediska přistěhovalců.

Nejpozději od 80. let minulého století rozlišuje migrační politika ES/EU mezi migrací občanů členských států na jedné straně a občanů třetích zemí na druhé. Toto rozlišování má nyní paradigmatický význam, protože se status příslušníků obou skupin výrazně liší. Z hlediska koncepčního přístupu k přistěhovalecům v rámci EU je potřeba upozornit na to, že se postavení občana jednoho členského státu v jiném členském státě stále více podobá postavení vlastních občanů přijímajícího státu, a proto se vlastně vymyká parametrům tradičního migračního práva. Naopak úprava statusu občanů třetích zemí probíhá nadále v hlavních liniích migračního práva, ovšem s tím, že výkon pravomocí EU a členských států je poměrně komplikovaný.¹⁵

Co se týče migračního práva EU, je na místě rozlišit mezi opatřeními zaměřenými na legální vstup, pobyt a integraci přistěhovalců a opatřeními, která slouží boji proti nelegální migraci a mají proto restriktivní povahu.

2.2 Řízení legální migrace

Legální vstup a pobyt migrantů z třetích zemí je na úrovni práva EU dosud upraveno jen v určitých obrysech. V otázce konkrétního provedení a stanovení kvót pro migrující pracovníky či sjednocení rodin mají hlavní slovo členské státy. Evropská komise ve svém

¹⁵ SCHEU, 2011, str. 102

sdělení z roku 2000 vyjmenovala tři hlavní kategorie legální migrace do prostoru EU: migraci z humanitárních důvodů, migraci z důvodu slučování rodin a migraci z ekonomických důvodů. Členské státy přitom tradičně poskytují ochranu z humanitárních důvodů zejména na základě Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951.¹⁶

V rámci společné azylové politiky byly přijaty čtyři hlavní legislativní nástroje: směrnice Rady 2003/9/ES ze dne 27. ledna 2003, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl,¹⁷ směrnice Rady 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka,¹⁸ směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a obsahu poskytované ochrany¹⁹ a nařízení Rady č. 343/2003 ze dne 18. února 2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států.²⁰

2.2.1 Problematika slučování rodin

Pro účely této práce je potřeba se zaměřit především na problematiku slučování rodin jako jednoho ze zdrojů legální migrace do států EU a s tím související směrnici o právu na sloučení rodiny.²¹ Tato úprava se ovšem netýká všech případů, ve kterých přistěhovalci žádají o sloučení rodiny, ale podle čl. 3 směrnice se použije pouze tehdy, je-li osoba usilující o sloučení rodiny držitelem povolení k pobytu vydaného členským státem

¹⁶ SCHEU, 2011, str. 104

¹⁷ Úřední věstník 2003 L 31/18.

¹⁸ Úřední věstník 2005 L 326/13.

¹⁹ Úřední věstník 2004 L 304/12.

²⁰ Úřední věstník 2003 L 50/1.

²¹ Směrnice Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny; Úřední věstník 2003 L 251/12.

s dobou platnosti alespoň jeden rok a lze-li důvodně předpokládat, že získá právo trvalého pobytu.²²

Podle klíčového článku 4 směrnice o právu na sloučení rodiny povolí členské státy vstup a pobyt především osobám, které patří k jádru rodiny přistěhovance. Jedná se tedy o manžela či manželku a nezletilé děti. Navíc mohou členské státy v případě dětí starších 12 let před vydáním povolení ke vstupu a pobytu ověřit, zda dítě splňuje tzv. podmínku integrace podle vnitrostátních právních předpisů. Co se týče postavení osob, které nepatří do užší rodiny, tzn. např. zletilé děti, další příbuzní v přímé linii či nesezdaní partneři, je případné povolování vstupu a pobytu na úvaze členských států. Také přístup k registrovanému partnerství je pouze na členských státech. Dále čl. 4 dokonce pamatuje i na případy polygamních manželství a stanoví, že členský stát povoluje sloučení pouze s jedním manželem, a to zřejmě podle výběru samotného žadatele.²³

Další podmínky sloučení rodiny jsou uvedeny v ustanoveních čl. 6 až 8 směrnice. Členské státy mohou odmítnout sloučení rodiny či odejmout dříve poskytnuté povolení z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví. Dále mohou členské státy po žadateli o sloučení rodiny požadovat, aby prokázal např. vhodné ubytování, zdravotní pojištění či pravidelné finanční příjmy dostatečné pro výživu rodiny.²⁴

2.3 Opatření EU proti nelegální migraci

Legislativní opatření EU v oblasti boje proti nelegální migraci jednoznačně převažují nad úpravou přijatou pro otázky legální migrace. Právní akty EU se týkají omezování možností legálního vstupu občanů třetích států na území členských států EU, koordinovaného přístupu v oblastech vyhoštění a navrácení nelegálních migrantů a také kriminalizace převaděčství a obchodu s lidmi.²⁵

²² SCHEU, 2011, str. 105

²³ čl.4 Směrnice Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny; Úřední věstník 2003 L 251/12

²⁴ čl. 6-8 Směrnice Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny; Úřední věstník 2003 L 251/12

²⁵ SCHEU, 2011, str. 110

Účelu upevnění vnějších hranic EU slouží především společná vízová politika, kterou členské státy nejprve budovaly v rámci tzv. schengenského systému. Poté, co byl schengenský *acquis* na základě Amsterodamské smlouvy implementován do práva EU, Rada nařízením z března 2001 stanovila seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic EU vízum. V březnu 2006 Evropský parlament a Rada přijaly další nařízení, kterým se stanoví kodex ES o pravidlech upravujících příhraniční pohyb osob.²⁶

Tento tzv. Schengenský hraniční kodex podrobně upravuje podmínky, za kterých občané třetích zemí mohou vcestovat do EU, jako např. cestovní doklady, platné vízum, zdůvodnění účelu pobytu či zajištění dostatečných prostředků. Důvodem odmítnutí vstupu může být skutečnost, že daná osoba je vedena v Schengenském informačním systému (SIS) či je považována za hrozbu pro veřejný pořádek, vnitřní bezpečnost, veřejné zdraví nebo mezinárodní vztahy kteréhokoliv z členských států (čl. 5 Kodexu). Se společnou úpravou vstupu na území členských států EU souvisí také zřízení tzv. Vízového informačního systému (VIS), který má zabránit občanům třetích zemí v podávání více žádostí o vízum v různých členských státech (tzv. *visa shopping*) a ulehčit navrácení těch osob, jimž víza expirovala.²⁷

Dne 5. dubna 2010 vstoupilo v platnost nařízení EP a Rady č. 810/2009 o kodexu Společenství o vízech (tzv. vízový kodex), které mění Schengenský hraniční kodex, a které předpokládá jednotný vzor schengenského víza a podrobněji upravuje podmínky vydávání krátkodobých víz. Omezování vstupu občanů třetích zemí do prostoru EU slouží také úprava sankcí proti dopravcům, kteří do zemí EU dopravili osoby nedisponující platnými cestovními doklady nebo úprava vzájemného uznávání rozhodnutí o vyhoštění státních příslušníků třetích zemí. Další rovinou opatření je kriminalizace určitých forem jednání, která těžší z nelegální migrace, jako stanovení minimálních pravidel o znacích skutkových

²⁶ SCHEU, 2011, str. 110

²⁷ Viz rozhodnutí Rady ze dne 8. června 2004 o zřízení VIS (2004/512/ES), a také nařízení EP a Rady (ES) č. 767/2008 ze dne 9. července 2008 o VIS a o výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy.

podstat trestných činů a trestech v oblasti organizované trestné činnosti, pod kterou spadá také obchod s lidmi, převaděčství, nucená práce, otroctví a další.²⁸

Arabské revoluční jaro 2011 zvedlo vlnu přistěhovalců pocházejících ze zemí jižního Středomoří, kteří protiprávně vstoupili na území EU přes italské a maltské pobřeží. EU v reakci na tuto situaci přijala nouzová opatření. Tyto události však odhalily limity možností EU v otázkách migrace a potřebu větší solidarity mezi členskými státy v této oblasti. Komise proto předložila sdělení ze dne 4. května 2011 nazvané „Sdělení o migraci“.²⁹

V něm Komise sděluje, že v boji proti nedovolenému přistěholectví trvá na nezbytnosti vytvoření evropské návratové politiky (navracení nelegálních migrantů, kteří nepotřebují mezinárodní ochranu, do jejich země původu), která bude vyvážená a účinná. Komise také požaduje, aby všechny členské státy provedly do vnitrostátního práva směrnici o navracení³⁰, o společných normách a postupech v členských státech při navracení nelegálních přistěhovalců, jakož i směrnici o sankcích vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících osob^{31 32}.

Unie zároveň uznává, že přistěhovalci představují pro EU nepostradatelnou pracovní sílu, která vyrovnává nedostatek pracovníků v určitých odvětvích, a to i v těch, kde se vyžaduje vysoká kvalifikace. Je tedy nezbytné uznávat kvalifikace přistěhovalců a usnadnit jim administrativní postupy. Komise také sdělila, že hodlá pokročit v projektu jediného povolení³³, které umožní cizincům pobývat a pracovat v členském státě, a vyzývá země EU, aby do svého vnitrostátního práva provedly směrnici o modré kartě EU³⁴, která

²⁸ SCHEU, 2011, str. 111

²⁹ KOM (2011) 248

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0115:EN:NOT>, citováno dne 10.12. 2013

³¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0052:CS:NOT>, citováno dne 10.12. 2013

³² http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0059_cs.htm, citováno dne 10. 12. 2013

³³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007PC0638:CS:NOT>, citováno dne 10.12. 2013

³⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0050:CS:NOT>, citováno dne 10.12. 2013

usnadní získávání vysoce kvalifikovaných pracovníků. Také předložila návrhy týkající se sezónních pracovníků a osob vyslaných v rámci podniku.³⁵

³⁵http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0059_cs.htm, citováno dne 11. 12. 2013

3 Islámské právo a evropský právní systém

Islám je do značné míry náboženstvím ortopraxe a jako takový poskytuje věřícím sadu poměrně konkrétních norem, které zahrnují všechny aspekty lidské existence. Způsob života, který odpovídá hlásanému náboženství, musí být beze zbytku naplněn islámem. Nejde jen o pravidelné modlitby nebo postup při uzavírání sňatku. Islám zasahuje do každodenního života věřících ve způsobu oblékání, stravování či studia, ovlivňuje zvyklosti, mravy i soužití mezi lidmi. Náboženské právo *šaría* má v islámu zásadní postavení a postihuje otázky právní, rituální i etické povahy, které nejsou nezbytně upraveny právem v evropském slova smyslu. Šaría podle teorie vyjadřuje vůli boha, kterou přímo projevil v Koránu a manifestoval slovy a skutky proroka Mohammeda. Šaría je princip charakterizovaný jako věčný a neměnný. Dále je třeba rozlišit šariu jako koncept a jako konkrétní právní normy, stanovené metodologií a interpretacemi svatých textů. Normativní obsah se pak nezbytně vyvíjí a podléhá změnám tak, aby byl v souladu se společenskou a ekonomickou realitou.

Na druhou stranu islámské právo zůstává do značné míry ideálem, který nikdy nebyl aplikován v celém svém rozsahu. Současná legislativa a zvykové právo v muslimských zemích jsou typicky založeny na kombinaci šaríi, která se aplikuje především v rodinných záležitostech, a pozůstatku koloniálních právních systémů, ačkoli šaría je ústavami těchto zemí často považována za hlavní zdroj legislativy.³⁶

3.1 Geopolitický kontext

Geopolitický kontext vztahu mezi evropskými společnostmi a jejich muslimskými obyvateli je v posledních letech podstatným způsobem poznamenán „válkou proti teroru“, kterou v reakci na útoky islamistických teroristů na New York a Washington 11. září 2011

³⁶ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6. (Dále jen *BARŠOVÁ, 2005*).

vyhlásila americká administrativa George W. Bushe. Americké kroky k radikální přestavbě Středního východu za pomoci síly podnítily vlnu protizápadních pocitů nejen v muslimských zemích, ale také u muslimů žijících v Evropě. Také okupace Iráku vzbudila protizápadní nálady u mnoha Arabů a muslimů, nezávisle na tom, kde žijí a zda jsou náboženskými horlivci nebo sekularisty.³⁷

Symbolem neúspěchu úsilí západní Evropy vyhnout se takové konfrontaci byl teroristický útok 11. března 2004 v Madridu, při němž přišlo o život 191 lidí, a tisíce dalších byly zraněny. Útok měl potrestat Španělsko za účast v americké koalici okupující Irák. V březnu 2004 byl také rozkryt útok několika mladých pákistánských muslimů z Londýna, jejichž zatčení vyvolalo protibritské demonstrace v londýnských ulicích.³⁸

Irácké bojiště začalo být navíc využíváno jako scéna pro kladení požadavků i na ty evropské země, které nebyly součástí koalice a stavěly se proti iráckému tažení. Na začátku školního roku 2004/2005 byli uneseni dva francouzští novináři s požadavkem, aby francouzské orgány zrušily zákon zakazující nošení náboženských symbolů na francouzských školách. Nizozemím pak v listopadu 2004 prošla vlna protimuslimských nálad a incidentů vyprovokovaná zavražděním režiséra a publicisty Theo van Gogha, který natočil film pojednávající o násilí vůči ženám v islámských komunitách. Následně v prosinci na evropském summitu dostalo Turecko oficiální pozvání k započetí přístupového procesu do EU.³⁹

Napětí mezi západní Evropou a islámským světem dosáhlo zatím svého vrcholu v teroristických útocích v Londýně 7. července 2005, při nichž zahynulo 56 lidí a kolem sedmi set lidí bylo zraněno. Nepokoje v Evropě pokračovaly dánskou kauzou karikatur proroka Mohameda, které byly publikovány v dánském deníku Jyllands-Posten 30. září 2005, a přesunuly se do Francie. Násilné akce od projevů vandalismu a žhářství až po násilné střety s policií a jinými bezpečnostními složkami především na předměstích velkých francouzských měst vypukly ve čtvrtek 27. října po náhodné smrti dvou nezletilých mladíků a trvaly tři týdny.

³⁷ BARŠOVÁ, 2005, str. 182-183

³⁸ ibidem

³⁹ BARŠOVÁ, 2005, str. 184

Nárůst napětí ale můžeme datovat už o několik let dříve, po vypuknutí druhé intifády na Izraelem okupovaném území v září 2000. Od roku 2001 se ve Francii začaly množit protižidovské incidenty ze strany potomků severoafrických přistěhovalců ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří jimi vyjadřovali svou solidaritu s Palestinci zápasícími s izraelskou okupací. Souběžně s tím se ve Francii začaly šířit sektářské a striktní formy islámu, ohlašující se mimo jiné rostoucím počtem mladých muslimek nosících hidžáb. Narůstající napětí vyústilo přijetím zákona o zákazu náboženských symbolů ve školách v únoru 2004, ostře kritizovaného nejen částí francouzských muslimů, ale i středovýchodními televizními kazateli na arabských satelitních stanicích Al Džazíra (se sídlem v Kataru) a Al Arabíja (se sídlem v Dubaji), hojně sledovaných francouzskými Araby.⁴⁰

V práci se dále autorka konkrétně zaměří na situace ve Francii a Velké Británii a pro širší srovnání též okrajově v Německu.

3.2 Francie

3.2.1 Historické reálie

Francie je odedávna cílovou zemí migrantů. Význam přistěhovalectví vzrostl především v období průmyslové revoluce, kdy se imigranti stali důležitým zdrojem levné pracovní síly a byli proto ve Francii vítáni. Jejich příliv nebyl omezován a jejich vstupu do země prakticky nic nebránilo. Po druhé světové válce došlo k ekonomickému boomeru, čímž se poptávka po cizí pracovní síle ještě zvýšila. V roce 1945 vznikl první legislativní dokument, který upravoval vstup a pobyt cizinců na francouzském území. Jednalo se o Opatření č. 45 - 2658 z 2. listopadu 1945 o podmínkách vstupu a pobytu cizinců ve Francii.⁴¹ Toto opatření se stalo základem pro pozdější imigrační zákony, které ho modifikují. Opatření zakládá povinnost cizince mít průkaz totožnosti, v případě nutnosti

⁴⁰ BARŠOVÁ, 2005, str. 184

⁴¹ *Ordonance relative aux conditions d'entrée et de séjour des étrangers en France.*

vízum, dokumenty upřesňující cíl a podmínky pobytu ve Francii a u pracovních imigrantů také dokumenty potřebné k vykonávání profese.⁴²

Imigrace se pro Francii stala problémem až s ekonomickou krizí v roce 1973. Z té doby se datují první opatření a zákony, jejichž cílem bylo omezit legální imigraci a znemožnit imigraci nelegální. V roce 1980 vešel v platnost tzv. Bonnetův zákon, který poprvé v historii umožňoval nelegální imigranty zadržet a vyhostit ze země. V roce 1991 byly vytvořeny tři hlavní osy francouzské imigrační politiky, které značně zpřísnily podmínky imigrace - kontrola přílivu imigrantů, boj proti nelegální imigraci a integrace již usazených imigrantů.⁴³

V roce 1993 byly přijaty velmi kontroverzní Pasquovy zákony, které se týkaly jednak imigrace, jednak podmínek pro získání francouzského občanství a kontroly totožnosti. Jejich cílem bylo úplně zastavit nelegální imigraci. Zrušily automatické právo dětí cizinců narozených ve Francii na občanství, omezily automatické právo rodičů těchto dětí na povolení k pobytu, zavedly opatření proti „fiktivním“ sňatkům a daly větší pravomoci pohraniční policii při vyhošťování cizinců. V roce 1997 byla imigrační politika dále zpřísněna tzv. Debréovým zákonem.⁴⁴

K určitému uvolnění ve francouzské imigrační politice došlo v roce 1998 v podobě tzv. Chevènementova zákona, jehož cílem nebylo imigraci bránit, ale organizovat. Tento zákon například zlegalizoval status nelegálních imigrantů, kteří ve Francii pobývali déle než deset let.

Ve francouzské imigrační politice však došlo k dalším změnám. Prezidentské volby v roce 2002 ukázaly silnou pozici francouzské krajní pravice (po prvním kole prezidentských voleb proti sobě stáli Jean-Marie Le Pen za Národní Frontou a Jacques Chirac za Sdružením pro Republiku). Chirac sice volby vyhrál, nicméně byl nucen zabývat

⁴² <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/imigracni-politika-francie-se-zamerenim-na-soucasnou-situaci>, citováno dne 13.10.2013

⁴³ <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/imigracni-politika-francie-se-zamerenim-na-soucasnou-situaci>, citováno dne 13.10.2013

⁴⁴ ibidem

se problémy, které mnozí Francouzi vnímali jako neřešené, tedy otázkami bezpečnosti a imigrace.⁴⁵

V dubnu 2003 předložil francouzský ministr vnitra Nicolas Sarkozy návrh nového zákona o imigraci, který byl v listopadu s určitými modifikacemi přijat. Jedná se o zákon číslo 2003-1119 z 26. listopadu 2003 o kontrole imigrace, pobytu cizinců ve Francii a o národnosti (*Loi relative la maîtrise de l'immigration, au séjour des étrangers en France et la nationalité*). Kromě změn v dosavadní imigrační politice zavádí tento zákon do francouzské legislativy také některé směrnice EU a mezinárodní dohody týkající se imigrace. Jedná se například o vzájemné uznávání odsunu imigrantů, o trestání pomoci nelegálním imigrantům, o vytvoření databáze otisků prstů žadatelů o vízum ze zemí, jež nejsou členy EU a další. Projednávání tohoto zákona provázely protesty a četné diskuse, protože v důsledku jeho přijetí se zásadním způsobem zpřísnila francouzská imigrační politika a omezila se práva imigrantů.⁴⁶

3.2.2 Země přistěhovalců

Francie žila dlouho v přesvědčení, že má dobře fungující model integrace, který na rozdíl od anglosaského nevytváří etnické menšiny a ghetta. Země byla po generace zemí přistěhovalců, mnohem více a mnohem dříve než kterákoliv jiná v Evropě. Na rozdíl od jiných států Evropy se vůči přistěhovalcům chovala benevolentně - bylo mnoho období, kdy jim snadno udělovala občanství.⁴⁷

Francie znala dvojí imigraci: intelektuální, kterou přitahovala politická i myšlenková volnost a umělecká svoboda a zároveň od 19. století imigraci chudých a nevzdělaných gastarbeiterů, kteří sem proudili za prací. Za první světové války si stát smluvně opatřil takřka půl milionu pracovníků pro hospodářství a dalších půl milionu mužů přijelo ze všech kolonií, jaké Francie měla, bojovat i pracovat.⁴⁸

⁴⁵ ibidem

⁴⁶ <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/imigracni-politika-francie-se-zamerenim-na-soucasnou-situaci>, citováno dne 13.10.2013

⁴⁷ JANÝŠKA, P. Nemáte nás rádi, bude vás to bolet. *Dějiny a současnost* č.3/2006, str. 24-27

⁴⁸ ibidem

Po druhé světové válce země potřebovala pracovní sílu pro nový průmysl. Byl proto vytvořen Národní imigrační úřad a do země masově přijížděli Alžířané, kteří měli francouzské občanství a mohli volně přicestovat. Zde je počátek alžírského (a obecně maghrebského) přistěhovalectví, jež poznamenalo tak významně celou Francii. Když získalo Alžírsko v roce 1962 nezávislost, byla do Evianských smluv mezi oběma státy včleněna klauzule o volném pohybu osob. Do roku 1975 přijelo do země přes 700 000 Alžířanů a stali se druhou národností země.⁴⁹

Zpočátku žili tito muži v dřevěných ubikacích za městy, později byly postaveny ubytovny, o jejich další integraci se ale země nestarala. Za prezidenta Giscarda d'Estaing v druhé polovině 70. let minulého století přišlo povolení k příjezdu rodin. Lze si snadno představit, že první generace přistěhovalců se především snažila na sebe příliš neupozorňovat, tvrdě pracovali a dvě třetiny platu posílali domů (např. pro Maroko tyto peníze představovaly jednu z klíčových položek státního hospodářství). Jejich děti a všichni, kdo odešli do Francie za vidinou emancipace a modernosti, se snažili sami od sebe stát Francouzi. To podporoval francouzský model integrace, který zná pouze jednotlivce, tedy občana a stát, tedy národ.⁵⁰

Ten neupozorňoval na etnické či národnostní zvláštnosti a náboženství či původ považoval za striktně soukromou věc. Proto např. děti nechodily ve čtvrtek do školy, aby se mohly, každé privátně, věnovat svému náboženství. Na rozdíl od Londýna či New Yorku Paříž v té době neznala etnicky definované čtvrti, všechny přistěhovalecké skupiny se snažily zapadnout do republikánského modelu, čtvrti byly jen lepší nebo levnější. Nyní se ale ukazuje, že předměstská francouzština se zvukově podobá spíše arabštině, protože přesouvá přízvuk na první slabiku a používá redukováný počet samohlásek.⁵¹

Zatímco Asiaté akceptovali francouzský model a byli v něm úspěšní, u Maghrebanů a Afričanů, hlavně v třetí generaci, došlo k odmítnutí francouzské šablony a k prosazení vlastní, odlišné totožnosti. Nabídl se islám, většinou nikoli jako náboženství, ale jako identifikační rys. V denním životě nemá s arabským světem příliš společného, je více

⁴⁹ JANYŠKA, P. Nemáte nás rádi, bude vás to bolet. *Dějiny a současnost* č.3/2006, str. 24-27

⁵⁰ JANYŠKA, P. Nazvat věci pravým jménem. *Dějiny a současnost* č.4/2006

⁵¹ ibidem

protestem vůči domovské Francii. Termín muslim je pak spíše opisem pro Maghrebana a Turka s jejich tradicí a způsobem života než označením náboženského vyznání.⁵²

3.2.3 Politicko-kulturní kontext

Zákon zakazující nošení nápadných náboženských symbolů či oděvů na druhém stupni francouzských základních škol a ve státních gymnáziích, podepsaný prezidentem Chiracem 15. března 2004⁵³, uzavřel druhé dějství tzv. „aféry šátku“. Ta začala v říjnu 1989, když ředitel školy v Creil vyloučil tři školačky za to, že si nechtěly při vyučování sundat hidžáb. Tehdy byla reakce politické veřejnosti rozpačitá. Pouze Národní fronta Jean Marie Le Pena vyjádřila jednomyslnou podporu rozhodnutí ředitele. Ti, co se ředitele zastali, tvrdili, že šátek na hlavách školaček podkopává princip sekulárního školství, které je základem republiky. Ve svém rozhodnutí z 27. listopadu 1989 došla Státní rada naopak k závěru, že nošení náboženských symbolů samo o sobě není neslučitelné s principem sekularity (*laïcité*) republiky, neboť se v něm realizuje svoboda vyjadřování a projevu náboženského přesvědčení.⁵⁴

O čtrnáct let později byla již situace ve francouzském veřejném mínění i etablovaných politických a státních institucích radikálně proměněna. Výrazné většiny všech stran s výjimkou zelených se dostaly na pozici Národní fronty – postavily se za zákaz šátků a posléze v Národním shromáždění a Senátu podpořily zmíněný zákon. Aféra šátku potvrdila, že vztah institucí Francouzské republiky i francouzské veřejnosti je stále určován sekularistickou ideologií, vtělenou do zákona z 9. prosince 1905 o oddělení církví od státu.⁵⁵

Škola je ve francouzském pojetí místem formování občanských ctností a loajality Francouzů, jejich občanské identity. Jako veřejný prostor má podtrhávat to, co mají budoucí občané společné jakožto nositelé rovnosti a svobody a dávat stranou jejich rozdíly, spjaté s odlišným etnickým či náboženským vyznáním. Do školy nemají být vpuštěny

⁵² JANYŠKA, P. Nazvat věci pravým jménem. *Dějiny a současnost* č.4/2006

⁵³ Zákon zakazuje nápadné náboženské symboly, jako je islámský šátek, židovská kippa, sikhský turban či křesťanské kříže „zjevně excesivních rozměrů“.

⁵⁴ BARŠOVÁ, 2005, str. 184

⁵⁵ BARŠOVÁ, 2005, str. 185-186

symboly skupinových příslušností, které činí žáky odlišnými, neboť v ní je utvářena ta příslušnost, v níž budou jako občané stejnými – příslušnost k jednomu a nedělitelnému francouzskému národu.⁵⁶

Vedle hidžábu se od konce 80. let stala dalším jablkem sváru neochota konzervativně orientovaných muslimských rodičů dovolit jejich dcerám účastnit se hodin tělocviku, v nichž cvičí společně s chlapci v lehkém sportovním úboru. Oba spory mají velký symbolický význam, neboť se týkají dvou problémů, v nichž se konzervativně pojatý islám dostává do kolize s francouzskou republikánskou definicí francouzského občanského národa. Ten má být založen jak na oddělení náboženství a politiky, tak na rovnosti příslušníků obou pohlaví a jejich společném sdílení soukromého i veřejného prostoru.⁵⁷

3.2.4 Francouzský islám

Od 90. let se na francouzské levici i pravici postupně uchytila myšlenka, že tyto a obdobné problémy soužití s muslimským obyvatelstvem by měly být řešeny proměnou „islámu ve Francii“ (*l'islam en France*) do „francouzského islámu“ (*l'islam de France*). Takový islám by byl uzpůsobený liberálními normám Západu. Hlavním způsobem dosažení této proměny mělo být zapojení muslimských představitelů do reprezentativních orgánů zřízených státem na straně jedné a současné zapojení státu do finanční i jiné podpory muslimských obcí na straně druhé.⁵⁸ První ideu uskutečnil Nicolas Sarkozy ještě coby ministr vnitra roku 2003 zřízením Francouzské rady muslimského vyznání. Druhá idea získala zvláštní naléhavost ve změněné atmosféře po 11. září 2001, když si francouzské a evropské elity náhle uvědomily neblahý dopad skutečnosti, že mnohé mešity, muslimské školy a islámské kulturní stánky byly financovány vládami muslimských států jako Saúdskou Arábií či Alžírskem.⁵⁹

⁵⁶ BARŠOVÁ, 2005, str. 186

⁵⁷ ibidem

⁵⁸ HAMPSHIRE, J. France – The Challenge of Diversity. *Global Perspective* č.2/2009

⁵⁹ BARŠOVÁ, 2005, str. 187

Nicolas Sarkozy také navrhl ve své knize *Republika, náboženství, naděje* z roku 2004⁶⁰, aby se tento problém řešil přímým financováním výstavby mešit a vzdělání imámů. Zajímavá byla zdrženlivá reakce předsedy Francouzské rady muslimského vyznání Dalila Boubakeura (představujícího liberální proud francouzského islámu). Ten se obával, že by vykročení tímto směrem způsobilo rostoucí politizaci islámských asociací soutěžících o podporu státu a z druhé strany omezilo náboženskou svobodu díky přímé kontrole, kterou by prostřednictvím financování a organizace vzdělání imámů získala nad islámem francouzská byrokracie. Místo toho navrhl Boubakeur plán na samofinancování islámu prostřednictvím zavedení zvláštní daně na rituální porážku halal (po vzoru rabinátu, kterému je dovoleno zdaňovat rituální porážku košer).⁶¹

Základní otázkou současnosti je tedy pro Francii hledání způsobů, jak posunout organizační i kulturní těžiště duchovního života francouzských muslimů ze Středního východu do Evropy, a tak přispět k oslabení či zpružnění těch islámských zásad, které kolidují s požadavky liberálně-demokratických veřejných institucí. V tomto procesu pofrancouzšťování či europeizace islámu budou hrát klíčovou roli muslimské organizace. Nejdůležitější z nich je Svaz islámských organizací Francie a Muslimská mládež Francie. Vlivný je také Spolek francouzských muslimů.⁶²

Tyto organizace dávají muslimům původem z různých zemí jednu společnou islámskou identitu. Příslušnost k těmto organizacím se většinou projevuje větším důrazem na dodržování některých muslimských pravidel jako nošení muslimského šátku či modlení během dne. Aktivisté se vstupem do veřejného prostoru a dovoláváním základních zásad Francouzské republiky (jako je svoboda náboženského přesvědčení, vyjadřování a sdružování) dožadují uznání toho, že jsou současně politicky angažovanými muslimy i francouzskými občany. Potvrzováním této duální identity otřásají francouzskou představou o politicky výlučné příslušnosti k občanskému národu.⁶³

⁶⁰ SARKOZY, N. *Le République, les religions, l'espérance*. Paříž: Cerf, 2004. Citováno podle BARŠOVÁ, 2005, str. 187

⁶¹ VIORST, M. The Muslims of France. *Foreign Affairs* č.5/1996, str. 78-96

⁶² BARŠOVÁ, 2005, str. 187

⁶³ ibidem

3.2.5 Předvolební kampaň prezidentských voleb roku 2012

Zajímavým fenoménem loňských prezidentských voleb byly hlasy muslimských voličů. Některé průzkumy ukázaly, že až 93 % francouzských muslimů volilo v prvním kole současného prezidenta François Hollanda. Podle deníku Le Figaro se voleb účastnily asi 2 miliony francouzských muslimů, což znamená, že Hollanda podpořilo asi 1,7 milionu muslimských občanů. Současný prezident celkově Sarkozyho porazil o pouhých 1,1 milionů hlasů a cestu do Elysejského paláce mu tak nepominutelně pomohly vydláždít právě hlasy muslimských voličů. Ostatně imigrační témata rezonovala celou předvolební kampaní. Ekonomická recese ve Francii vedla k vzestupu protipřistěhovaleckých a protimuslimských nálad. Během televizní debaty asi dva měsíce před volbami Nicolas Sarkozy dokonce řekl, že ve Francii je příliš mnoho cizinců.

Během let 2007-2012, kdy byl prezidentem, vedlo jeho přísné vymáhání imigračních zákonů k rekordnímu počtu vyhoštění nelegálních přistěhovalců, a to včetně rodin s dětmi narozenými již ve Francii. Hollande nebyl během kampaně takto xenofobní, ale zároveň nijak explicitně Sarkozyho názorům neoponoval. V průběhu jedné z prezidentských debat dokonce Hollande slíbil repatriaci nelegálních imigrantů, přičemž navrhoval vytvořit speciální "rodinné vězení" pro nelegální přistěhovalce s dětmi. Přesto byla nevraživost vůči Sarkozyho projevům tak velká, že získal drtivou většinu hlasů francouzských muslimů.⁶⁴

Během kampaně ale také Hollande populisticky nabídnul amnestii všem z odhadovaných 400 tisíc nelegálních muslimských imigrantů, kteří v současné době ve Francii pobývají. Slíbil také změny francouzských volebních zákonů tak, aby bylo muslimským obyvatelům bez francouzského občanství umožněno volit v obecních volbách v roce 2014.⁶⁵

Ani více jak sto let po přijetí zákona o odluce státu od církve není jeho obsahem žádná zmínka o islámu, přestože ten je již dlouhou dobu druhým náboženstvím země. Z asi

⁶⁴ <http://religionandpolitics.org/2012/05/16/what-will-francois-hollandes-election-mean-for-muslims-american/>, citováno dne 25. 10. 2013

⁶⁵ <http://www.gatestoneinstitute.org/3064/muslim-voters-europe>, citováno dne 30. 11. 2013

pěti až šesti milionů muslimů žijících ve Francii je přitom téměř milion již druhou nebo třetí generací přistěhovalců, tedy rodilých občanů Francie. Francouzští levicoví politici jako Hollande prožívají v rámci této situace vnitřní konflikt. Na jedné straně je laické historicky levicová idea, jak omezit moc katolické církve ve francouzském státě. Na druhou stranu ale francouzští muslimové tvoří rostoucí volební blok pro francouzskou levici. Prezident Hollande tak bude muset najít střední cestu mezi jeho osobním přesvědčením ateisty s přístupem ke striktnímu uplatňování laické a potřebami svých muslimských voličů.⁶⁶

Přesto je jeho dosavadní vystupování, kdy sám sebe prezentuje coby sjednotitele politicky i etnicky rozličných volebních okrsků, velkou změnou oproti Sarkozymu, který často jednal s horkou hlavou. Ten se během svého prezidentství často uchýloval k rétorice proti nezaměstnaným, převážně muslimským imigrantům. Loni v únoru ještě coby prezident dokonce v televizním rozhovoru prohlásil, že multikulturalismu selhal a dodal, že „všechny současné demokracie se příliš zaobírají identitou přistěhovalců a málo se zaměřují samy na sebe“.⁶⁷ Hollande se bude pravděpodobně více soustředit na omezení nelegálního přistěhovalectví nežli na omezení přílivu nekvalifikovaných pracovníků do země.

Prezidentská debata zdůraznila, do jaké míry je islám problematickým tématem napříč politickým spektrem. Znovuotevření problémů jako je zavedení halal jídla do veřejných škol ukázalo, jak moc jsou tyto předsudky ve veřejném mínění v zásadě neslučitelné se symbolickou představou o tom, jak by měl vypadat „francouzský islám“. Oxfordský profesor Tariq Ramadan ale tvrdí, že francouzští muslimové nemusí negovat své náboženské identity, aby se stali úplnými Francouzy. Musí se naopak snažit sžít s oběma aspekty své identity. Většina muslimů ve Francii se podle něj cítí velmi francouzsky, ale mají pocit, že rodilí Francouzi se na ně tak nedívají – jednoduše proto, že na první pohled vypadají jako Arabové nebo černoši. Stigmatizace islámu ve veřejné

⁶⁶ <http://religionandpolitics.org/2012/05/16/what-will-francois-hollandes-election-mean-for-muslims-americans/>, citováno dne 25. 10. 2013

⁶⁷ ibidem

debatě pak vytváří klima, které je vůči muslimům nepřátelské i přes jejich vlastní touhy se plně identifikovat s francouzským národem.⁶⁸

Nicolas Sarkozy například v předvolební kampani tvrdil, že islám je hlavní příčinou "výstředního nárůstu komunálního napětí". Studie ovšem uvádějí, že důvodem rostoucí kriminality a zvyšujícího se neklidu především na předměstích velkých francouzských měst je, že muslimové často žijí ve znevýhodněných čtvrtích s vysokou nezaměstnaností, chudými školskými zařízeními a nízkými možnostmi profesního rozvoje. Čtyři z deseti francouzských muslimů pak uvádějí, že měli špatnou osobní zkušenost, kterou lze přičítat jejich rase, etnickému původu nebo náboženství.⁶⁹

Legislativa zakazující diskriminaci v zaměstnání je ve Francii implementována jen zřídka a zaměstnavatelé uchazeče často znevýhodňují na základě náboženských nebo kulturních symbolů, což je v přímém rozporu s právními předpisy Evropské unie pro boj proti diskriminaci. Marco Perolini, expert organizace Amnesty International v oblasti diskriminace, odsoudil podbízivé předsudky politických stran ve snaze získat volební hlasy, které přímo souvisejí s porušováním lidských práv. Muslimským ženám jsou odpírána pracovní místa jen proto, že nosí tradiční formy oděvu a muži jsou propouštěni, protože nosí plnovous spojený s islámem. Zde je také v mnoha evropských zemích podhoubí názoru, že islám i muslimové jsou v pořádku, dokud nejsou příliš vidět. Tento přístup podle Amnesty International porušuje lidská práva a musí být zpochybněn.⁷⁰

3.2.5.1 Muslimští voliči

Podle mezinárodního politologického think-thanku Gatestone Institute mají muslimští voliči nejen ve Francii, ale napříč celou Evropou, tendenci přiklánět se z mnoha demografických, socioekonomických i ideologických důvodů spíše k levicovým stranám politického spektra. Většina evropských muslimů žije v domácnostech s nižšími příjmy a vyšší mírou nezaměstnanosti. Výsledkem je, že socialisté a muslimové jsou součástí

⁶⁸ http://www.huffingtonpost.co.uk/myriam-francois/francois-hollande-the-can_b_1476077.html , citováno dne 21. 11. 2013

⁶⁹ ibidem

⁷⁰ ibidem

politicky výhodné závislosti - vztahu mezi poskytovateli dávek sociální péče a poskytovateli volebních hlasů. V ideologické oblasti socialisté a muslimové obecně sdílejí společné antipatie k tradiční židovsko-křesťanské tradici. Ačkoli mnoho muslimů je proti sekulární agendě socialistů, většina z nich podporuje jejich multikulturní dogma.⁷¹

Francie ale není jedinou zemí, kde hlasy muslimských voličů ovlivňují politickou scénu. V Británii svou afinitu k Labour Party vyjádřilo 47% muslimských voličů, zatímco pro konzervativce hlasovalo pouze 5%. V parlamentních volbách v roce 2010 rozhodovaly muslimské hlasy dokonce v 82 volebních okrscích. V městské části London Borough of Tower Hamlets ve východním Londýně např. britští muslimové zvolili za starostu Lutfura Rahmana, narozeného v Bangladéši.⁷²

3.3 Německo

Pro širší porovnání zde autorka krátce uvádí i německý model. Podobně jako Francie, i Německo se hlásí k oddělení církví od státu. Zatímco však Francouzi mají sklon pojímat neutralitu jako vyloučení náboženských organizací z veřejného prostoru, Němci ji chápou spíše jako rovnost různých náboženství uvnitř tohoto prostoru. Německá ústava stanovuje odluku církví od státu, ale zároveň umožňuje státu spolupracovat s církvemi ve vzdělání a poskytování sociálních služeb. Církev jsou uznány jako veřejně-právní subjekty, což umožňuje, aby stát jejich jménem vybíral daně od jejich členů a pak jim tyto peníze svěřoval pro jejich náboženskou, sociální a kulturní a vzdělávací činnost.⁷³

V 90. letech se některé zastřešující islámské organizace snažily o své uznání jako veřejně-právní organizace, což by je postavilo naroveň katolické a protestantským církvím a dovolilo by jim to například zajišťovat kurzy náboženství na státních školách. Díky absenci hierarchické církevní struktury a etablovaného duchovenstva v islámu je ovšem takřka nemožné, aby stát rozhodl, která ze soupeřících islámských organizací může legitimně mluvit za muslimy. Nejde jen o různost původu muslimských přistěhovalců,

⁷¹ Data viz <http://www.gatestoneinstitute.org/3064/muslim-voters-europe>, citováno dne 30. 11. 2013

⁷² <http://www.gatestoneinstitute.org/3064/muslim-voters-europe>, citováno dne 30. 11. 2013

⁷³ BARŠOVÁ, 2005, str. 187

stejný problém fragmentace existuje i u tureckých muslimů, kteří představují přibližně dvě třetiny ze zhruba 3,5 milionů muslimů žijících v Německu (viz tabulka č. 1).⁷⁴

Situace tureckých přistěhovalců byla nepříznivě ovlivněna tím, že se turecká vláda dlouho nestarala o náboženské potřeby své německé diaspory, což umožnilo islamistickým skupinám vstoupit do tohoto prostoru a zapustit v něm kořeny. Například díky absenci náboženského vyučování pro muslimské děti v německých školách se rozvinuly koránské školy, které jsou často řízeny stoupenci striktní a sektářské podoby islámu. Teprve roku 1982 byla v Kolíně ustavena odnož tureckého Direktorátu pro náboženské záležitosti – Turecko-islámský svaz pro náboženské otázky.⁷⁵

Již od 70. let přitom operovaly na německém území dvě islamistické organizace – jedna radikální, druhá umírněná. Svaz islámských kulturních center, založený roku 1973 jako větev v Turecku zakázaného hnutí Süleymanovci, hlásá islámský stát vymáhající šariú. Turecké muslimy v Německu tato sekta vyzývá, aby se nemísili s německými křesťany a nevěřícími a místo toho vytvářeli paralelní společnost vedle té německé. Mnohem vlivnější a umírněnější je organizace Národní pohled, která rozvíjí především kulturní, sportovní a vzdělávací činnost pro mladé.⁷⁶

Dalším tématem, které je v posledních letech středem veřejné debaty, je otázka hidžábu ve školách. Rozdíl oproti Francii je ale v tom, že v Německu je tento problém posunut od žákyň, u nichž se šátky tolerují, k učitelkám, u nichž by se podle současného trendu, prosazovaného některými zemskými parlamenty, měly zakázat. Otázka se dostala do těchto parlamentů kvůli tomu, že Ústavní soud SRN vydal roku 2003 rozhodnutí, podle nějž se musí každý zákaz islámského šátku ve veřejných institucích a školách opírat o legislativní rozhodnutí jednotlivých zemí.⁷⁷

Řada spolkových zemí od té doby projednává zákony, které zakazují nošení náboženských symbolů pedagogy. Politická debata se točí mimo jiné kolem toho, zda je

⁷⁴Data viz

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Migrationshintergrund2010220107004.pdf?_blob=publicationFile, údaje z roku 2001, citováno dne 10. 11. 2013

⁷⁵ BARŠOVÁ, 2005, str. 187

⁷⁶ ibidem

⁷⁷ BVerfGE 108, 282 z 24. 9. 2003

možné zakázat pouze nošení hidžábu a nikoliv například křesťanských křížů a jiných náboženských symbolů nebo zda by taková diference mezi náboženstvími odporovala ústavně zaručené rovnosti náboženských vyznání a zásadě nediskriminace.⁷⁸

3.4 *Velká Británie*

3.4.1 Historické reálie

Od samého vzniku Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska v současné podobě po roce 1922 docházelo k imigraci ze všech koutů světa. Migranti přicházeli především z Irska a bývalých kolonií britského impéria – Indie, Bangladéše, Pákistánu, oblasti Karibiku, Jižní Afriky, Keni a Hongkongu, spadajících pod britské národní právo. V době, kdy bylo britské impérium na vrcholu, žila pod britskou nadvládou téměř třetina světa. V tomto období, stejně jako po 2. světové válce, kdy byla zaručena nezávislost většině kolonií, docházelo k masivní imigraci především nekvalifikovaných pracovníků, kteří zaplnili prázdná místa na britském trhu práce.⁷⁹

Po druhé světové válce změnila povahu přistěhovalectví do Británie dva protikladné trendy. Jednak státní příslušníci Irska a zemí Spojeného království (Anglie, Skotska a Walesu) důsledně využili práva volného pohybu a naopak občanům mnoha dalších zemí, zejména z bývalých kolonií jako Indie či Jamajky, byl přístup do země postupně ztížen. K těmto tendencím ovšem nedošlo bezprostředně po válce, otevřená imigrační politika, kdy měli občané Commonwealthu zaručené právo vstupu, zůstala britskému impériu vlastní až do začátku 60. let 20. století. K omezení přistěhovaleckých toků pracovníků z bývalých kolonií došlo přijetím tří zákonů z let 1962, 1968 a 1971, které tvořily pilíř tzv. “nulové čisté migrace”, tj. poměru mezi imigranty a emigranty.⁸⁰

V roce 1962 byl britskou vládou schválen Imigrační zákon Commonwealthu (*Commonwealth Immigration Act 1962*), který omezoval právo pohybu z jiných částí

⁷⁸ BARŠOVÁ, 2005, str. 190

⁷⁹ http://is.muni.cz/th/84270/pedf_m/DPfinal_version.pdf, citováno dne 23. 10. 2013

⁸⁰ Volně přeloženo z <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=736>, citováno dne 10. 11. 2013

Commonwealthu a po roce 1972 (*Immigration Act 1971*) mohli požadovat vstup pouze držitelé pracovní povolení nebo lidé, jejichž rodiče či prarodiče se narodili na území Velké Británie, což efektivně vedlo k zamezení primární migrace z bývalých kolonií. Imigrační zákon z roku 1971, s několika menšími výjimkami, zrušil veškeré předchozí právní předpisy o přistěhovalectví a dodnes vytváří strukturu současného britského imigračního zákona, který dává ministerstvu vnitra významné normotvorné pravomoci v otázkách vstupu do země.⁸¹

Základem právní úpravy byly složité kontrolní procesy, které daly vzniknout novým rozdílům mezi právy občanů narozených ve Velké Británii, tedy držitelé britského pasu a lidmi z bývalých kolonií - zejména Indie, Pákistánu a Karibiku, kteří podléhali imigračním kontrolám. Druhý pilíř úpravy integrace byl inspirován americkým Hnutím za občanská práva. Tento přístup měl především podobu antidiskriminačních zákonů, v nejkompexnější podobě v zákoně z roku 1976 o rasových vztazích (*Race Relations Act*).⁸²

Mezi lety 1979 a 1997 pokračovala politika Británie v podstatě ve stejném trendu, i když s ještě silnějším důrazem na omezení. Zákon o britské národnosti (*The British Nationality Act*) z roku 1981 například ukončil staletí zvykového práva tím, že odstranil automatické právo na občanství pro všechny, kdo se narodili na britském území. Přístup britských politiků se změnil až koncem 80. let. Pád Berlínské zdi v roce 1989 a rozpad Sovětského svazu - společně s konflikty v bývalé Jugoslávii na počátku 90. let - vedly ke zvýšení počtu humanitárních uprchlíků nejen do Velké Británie, ale i dalších evropských zemí. Změny přišly až se zákony o azylu a imigraci z let 1993 a 1996 (*Immigration and Asylum Act*). Ty měly restriktivní povahu a vytvářely nové postupy pro žádost o azyl, což znamenalo např. možnost zadržení žadatele, zatímco je jeho žádost vyřizována, anebo snížení jejich nároku na dávky.⁸³

⁸¹ Volně přeloženo z <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=736>, citováno dne 10. 11. 2013

⁸² PEACH, C. Islam, Ethnicity and South Asian Religions in the London 2001 Census. *Transactions of the Institute of British Geographers* č.3/2006, str. 353-370

⁸³ PEACH, C. Islam, Ethnicity and South Asian Religions in the London 2001 Census. *Transactions of the Institute of British Geographers* č.3/2006, str. 353-370

V roce 1997, po nástupu Labouristů v čele s Tony Blairem k moci, změnila britská migrační politika směr. Ten by se dal nazvat "selektivní otevřeností" k imigraci se závazkem k ekonomické migraci na jedné straně a rozvojem složité bezpečnostní a regulační mašinerie na straně druhé. Změna v ekonomické migraci byla vyjednána politicky a omezení přistěhovalců nebylo nadále premisou britské migrační politiky. Důraz na bezpečnost zesílil po útocích z 11. září 2001 a byl postaven na větším úsilí v boji proti nelegálnímu přistěhovalcům, snaze o snížení počtu žadatelů o azyl prostřednictvím nových opatření, ale především na nových prvcích vízové politiky.⁸⁴

Aby mohlo dojít k takovým změnám, byly mezi lety 1997 až 2007 Blairovo administrativou přijaty rozsáhlé soubory imigračních zákonů a strategií, jako např. nový Zákon o lidských právech z roku 1998 (*Human Rights Act*), Zákon o terorismu, organizovaném zločinu a bezpečnosti 2001 (*Antiterrorism, Crime and Security Act*) nebo Zákon o imigraci, azylu a národnosti (*Immigration, Asylum, and Nationality (IAN) Act 2006*). Až s odstupem času se ukázalo, že právní úprava z těchto let byla zlomovým bodem. Vláda rozšířila ekonomickou imigraci a poprvé představila víza pro vysoce kvalifikované pracovníky, kteří přicházejí do Spojeného království, aniž by měli konkrétní pracovní nabídku.⁸⁵

3.4.2 Národnostní skladba imigrantů

Trvalý příliv přistěhovalců má za následek zvýšení počtu obyvatel, kteří se narodili v zahraničí a také zahraničních občanů; druhá skupina se od roku 1980 téměř ztrojnásobila. Spojené království mělo v roce 2008 asi 6,9 milionů obyvatel, kteří se narodili v zahraničí, tedy 11 % z celkového počtu obyvatel Británie a 4,4 milionů zahraničních občanů, asi 7 % populace. Pět největších skupin zahraničních občanů pochází z Indie (639,000), Polska (526,000), Pákistánu (436,000), Irska (424,000) a Německa (293,000). Klíčovým analytickým bodem zůstává rostoucí rozmanitost přistěhovalců do Velké Británie. Mnoho z nich pochází z evropských zemí či bývalých kolonií, jako je Kanada, Austrálie a Nový

⁸⁴ PEACH, C. Does Britain Have Ghettos?. *Transactions of the Institute of British Geographers* č.1/1996, str. 216-235

⁸⁵ ibidem

Zéland, a dále typicky z Indie, Pákistánu, Bangladéše, Karibiku a afrických zemí, jako Ghana, Keňa, Nigérie nebo Uganda.⁸⁶

K rozmanitosti také přispívají nejčastější žadatelé o azyl a uprchlíci z poslední doby, kteří pocházejí ve velké míře z jiných částí světa – Somálska, Afghánistánu, Číny a Iráku. Tabulka č. 2 demonstruje tuto rostoucí diversitu. Druhým charakteristickým rysem přistěhovalecké populace Velké Británie je její pomíjivost či krátkodobost. Asi 40 % mužů imigrantů a 55 % žen, kteří přijeli do Británie v období do roku 1990 a zůstali po dobu nejméně jednoho roku, se vrátili domů do pěti let.⁸⁷

Ne nevýznamnou menšinou se mohou v následujících letech stát také Indové. To je důležité mimo jiné proto, že islám je v druhé nejlidnatější zemi světa náboženstvím číslo dvě. Podle posledního sčítání lidu z roku 2011 se k němu hlásí asi 12% obyvatel, což z 1,2 miliardy občanů Indie znamená více jak 144 milionů muslimů. Britský premiér Cameron v roce 2013 otevřel zemi pro indické imigranty a prohlásil, že „*Británie nemá žádný limit pro přijímání indických studentů*“. Mnozí odborníci s ním ale nesouhlasí a upřímnost záměrů britského vedení zpochybňují. Labouristický poslanec Jon Ashworth si myslí, že podtextem Cameronovy politiky je pouze jednostranně výhodná spolupráce, nikoliv skutečná snaha zlepšit podmínky pro zahraniční studenty. Ten realisticky připomíná, že se tu vůbec nejedná o studenty, ale že vládní tým má za úkol navázat vztahy především s byznysmeny. Britský stát hodlá osmi miliony liber podpořit projekt byznys center po celé Indii a přislíbil, že cesta za britským vízem bude mnohem snadnější a odpadne tak složitá administrativa. Možná zástěrka, jak přitáhnout finance do Británie a přitom Indům něco slíbit, je logická. Indie má obrovský potenciál, který země východní Evropy nemají.⁸⁸

I proto britský premiér začátkem letošního roku prohlásil, že se pokusí omezit příliv občanů EU z východní Evropy do Spojeného království. Tato snaha je reakcí na očekávanou vlnu imigrace. Rumuni a Bulhaři, kteří se stali součástí EU v roce 2007, musí v současnosti získat dodatekové povolení a čelí tak administrativní překážce. Příští rok tato

⁸⁶ Data viz GALE, R., PEACH, C. Muslims, Hindus and Sikhs in the New Religious Landscape of England. *Geographical Review* č.4/2003, str. 469-490

⁸⁷ ibidem

⁸⁸ <https://www.euroskop.cz/46/22027/clanek/imigrace-v-britanii-nutne-zlo-nebo-narodni-zajem/>, citováno dne 21.11. 2013

administrativní bariéra vyprší a 29 milionů nových potenciálních žadatelů získá srovnatelný přístup na britský pracovní trh, jaký mají ostatní obyvatelé EU. Kvůli tomu chce britská vláda připravit opatření, která znesnadní nově příchozím z prostoru EU získat např. přístup k bezplatnému zdravotnímu systému National Health Service (NHS).⁸⁹ Britští konzervativci dokonce neváhají na to konto vyhlásit referendum o setrvání Británie v Evropské unii. V době dokončení této práce stále nebyla shoda na přijetí zákona o referendu a diskutovalo se o dvou datech – podzim roku 2014 a rok 2017.

3.4.3 Politicko-kulturní kontext

Do konce 80. let převládala u přistěhovalců z Jižní Asie, z nichž se rekrutují asi dvě třetiny ze zhruba 2,9 milionu⁹⁰ britských muslimů, identifikace se zvláštními etnicko-regionálními skupinami nad identifikací s univerzálním společenstvím věřících. Tato identita odpovídala primárním sociálním sítím, do nichž byla zapojena první generace přistěhovalců. Teprve s druhou a třetí generací začala náboženská příslušnost vytlačovat mýtus o možném návratu. Děti a vnoučata muslimských přistěhovalců pozbývají diasporické vědomí, tedy vědomí o opuštěné vlasti, do níž se jednou vrátí.⁹¹

Symbolickým mezníkem tohoto přechodu k univerzálnímu islámu a posílení globálního muslimského vědomí byla první válka v Perském zálivu (1990-1991), války v Bosně a Čečensku v 90. letech, invaze do Iráku v březnu 2003 i islamofobní vlna po londýnských útocích z července 2005. Vzrůstající napětí mezi většinovou společností a muslimy *jako muslimy* – a nikoli jako Pákistánci, Araby, Indy, Turky či Afričany – již nemůže být zvládáno prostřednictvím zavedených receptů multikulturalismu a nediskriminace, neboť ty byly spjaty s představou etnicko-kulturních menšin, nikoliv universalistických náboženství.⁹²

⁸⁹ <https://www.euroskop.cz/46/22027/clanek/imigrace-v-britanii-nutne-zlo-nebo-narodni-zajem/>, citováno dne 21.11. 2013

⁹⁰ Data viz <http://www.theguardian.com/news/datablog/2011/jan/28/muslim-population-country-projection-2030-z-roku-2011>, citováno dne 14. 10. 2013

⁹¹ BARŠOVÁ, 2005, str. 190

⁹² BARŠOVÁ, 2005, str. 191

Nejaktuálnější vlnu nepokojů v londýnských ulicích rozpoutala v květnu tohoto roku vražda mladého britského vojáka za bílého dne ve čtvrti Woolwich v jihovýchodním Londýně. Jeden ze dvou útočníků, muslimů tmavé pleti, odůvodnil čin tím, že muž "zabíjel muslimy v Afghánistánu." Premiér David Cameron označil čin nejen za útok na Británii, ale také za zradu islámu. "Nikdy neustoupíme před jakoukoli formou teroru či terorismu. Nebyl to jen útok na Británii a na britský způsob života, ale byla to také zrada islámu a muslimských obcí, které jsou přínosem pro naši zemi. V islámu není nic, co by ospravedlňovalo tento vskutku hrozný čin," prohlásil Cameron po mimořádné schůzce vládního krizového výboru, který jednal o bezpečnosti v zemi po bezprecedentní vraždě, která šokovala britskou veřejnost.⁹³

Na vraždu za bílého dne rychle zareagovala Liga na obranu Anglie (English Defence League), kterou před čtyřmi lety založili váleční veteráni na protest proti muslimským přistěhovalcům ve Velké Británii. Ještě téhož dne večer do ulic Woolwiche vyšli její členové a provolávali protiislámská hesla.⁹⁴ V době odevzdání této práce probíhal v Londýně ostře sledovaný soudní proces s útočníky nigerijského původu, kteří se oba hlásí k radikálnímu islámu.

3.4.4 Britský multikulturalismus

Základním konceptem britského multikulturalismu je slovo *race*, tedy rasa. To označuje jak skupiny vymezené fyzickou odlišností a socio-ekonomickým statutem, tak etnické skupiny, tzn. vymezené povědomím o společném pokrevním původu. Z toho plyne, že muslimy nelze považovat za rasu, neboť se jedná o lidi různé barvy pleti i etnického původu.

V důsledku toho sílily v 90. letech hlasy po zvláštní zákonné normě, která by zakazovala diskriminaci na základě náboženského vyznání. V roce 2000 navrhnul lord Ahmed, první muslim v Horní sněmovně, novelizovat zákon o vztahu mezi rasami (Race Relations Act, 1976) tak, aby zahrnoval ochranu proti náboženské diskriminaci. Blairova

⁹³ <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-59929560-chceme-v-londyne-rozpoutat-valku-kricel-po-vrazde-vojaka-utocnik-se-sekackem-na-maso-v-ruce>, citováno dne 30.10. 2013

⁹⁴ ibidem

vláda návrh odmítla s tím, že dostatečnou ochranu muslimům a dalším náboženským skupinám dává zákon o lidských právech (the Human Rights Act, 1998), jenž do britského právního řádu inkorporoval Evropskou úmluvu o lidských právech, která považuje náboženskou svobodu za základní právo.⁹⁵

3.4.5 Muslimské organizace

V Británii vzniklo několik islámských organizací, v čele s Radou britských muslimů (*the Muslim Council of Britain*, dále jen MCB), které začaly vystupovat jménem všech muslimů za rozšíření platnosti starého britského zákona o rouhačství (oživeného konzervativními křesťanskými aktivisty v 70. letech) na islám, což by umožnilo vykonávat soudní nátlak proti veřejným aktům a výrokům znevažujícím islám. MCB sdružuje kolem 250 sdružení a organizací, mezi nimi Muslimskou asociaci Británie (*the Muslim Association of Britain*), Islámskou misi Spojeného království (*the UK Islamic Mission*) a Islámskou společnost Británie (*the Islamic Society of Britain*). Umírnění islamismus těchto organizací není zdaleka sdílen všemi britskými muslimy, z nichž mnozí patří k tradicionalistickému súfijskému islámu, jehož centrem je časopis Q-News.⁹⁶

Seznam muslimských organizací, působících na území Británie je skutečně dlouhý, od organizací územních po zájmové, působících na národní či regionální úrovni. Většina z nich je aktivně činná a udržuje pravidelný kontakt se svou komunitou. MCB např. vyhlásila již podruhé listopad 2013 měsícem proti islamofobii. Během akce s názvem I AM, *Islamophobia awareness month*, organizuje desítky nejrůznějších přednášek, diskuzí, seminářů či výstav.⁹⁷ Měsíc trvající kampaň má za cíl vyvíjet aktivity a organizovat napříč celou Británií projekty proti vzrůstající vlně islamofobie. Podle organizátorů došlo od zákazu nikábu a přijetí anti-šaría legislativy k erozi občanských svobod a rasistické diskriminaci z hlediska bydlení a zaměstnání a islamofobie se stala převládajícím názorem a mainstreamem nejen v politických kruzích, ale i v médiích či v přístupu policie a soudů.

⁹⁵ BARŠOVÁ, 2005, str. 191

⁹⁶ ibidem

⁹⁷ http://www.mcb.org.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=2412%3Amcbnewstemplate&catid=82%3Amcb-news&Itemid=18, <http://iamonth.org/#>, citováno dne 14. 11. 2013

Generální tajemník MCB Iqbal Sacranie se např. stal na přelomu tisíciletí „dvorním muslimem“ Blairovy administrativy. Někteří autoři to považují za symptom toho, že Blair se ve svém boji proti radikálním islamistům spolehl na umírněné muslimské konzervativce. Ti sice na rozdíl od radikálních islamistů respektují základní právní rámec britské společnosti a rozvíjejí duální muslimsko-britskou identitu, na druhé straně však jejich rigidní pojetí koránu znemožňuje liberalizovat islám, a tím se stává příhodným podhoubím pro fundamentalismus.

Blairova strategie veřejného uznání umírněných a honu na extremisty se odehrávala na pozadí britské politické kultury, která na rozdíl od Francie a Německa nikdy neprovedla formální odluku státu od náboženství. Od poloviny 16. století má Británie svou národní církev, která je privilegovaná a státem podporovaná. V průběhu 20. století začali liberálové a socialisté místo odluku žádat, aby i ostatní církve měly možnost podílet se na veřejném vzdělání a dalších veřejných institucích, podobně jako je to dovoleno anglikánské církvi. Takové uzpůsobení dalším církvím bylo mimo jiné umožněno neexistencí psané ústavy, díky níž je možné i důležité věci proměňovat prostřednictvím rozhodnutí ad hoc. Postupně se tak řada dalších církví stala součástí veřejného prostoru. Výsledek nese jistou podobnost s německým modelem, ovšem s tím podstatným rozdílem, že přítomnost náboženství ve veřejném prostoru je daleko výraznější, a to díky historickému precedentu propojení britského státu s anglikánskou církvi.⁹⁸

3.4.6 Problematika školství

Co se týče školství, zákon o vzdělání z roku 1944 umožňoval státu subvencovat soukromé náboženské školy a státním školám ukládal povinnost pořádat kurzy náboženství a začínat školní den modlitbou. Přestože zákon o vzdělání z roku 1988 výslovně nařizuje, že ve státních školách má mít převahu křesťanství, školy umožňovaly náboženské praktiky a vyučování i jiných náboženství, včetně islámu, v závislosti na jejich poměrném

⁹⁸ BARŠOVÁ, 2005, str. 193-194

zastoupení mezi žáky. Zatímco ve Francii i v Německu mají soukromé náboženské školy okrajovou roli, v Británii zabezpečují vzdělání takřka třetiny žáků základních škol.⁹⁹

Muslimové se od 80. let dožadovali, aby jejich soukromé náboženské školy dostávaly státní dotace tak, jako dostávají anglikánské, katolické a židovské školy. Subvence prvním čtyřem muslimským základním školám však udělila až Strana práce, která po nástupu k moci roku 1997 vyhlásila záměr podpořit zvýšení počtu i rozmanitosti náboženských škol. Pro srovnání je třeba říci, že v Německu existují dvě základní muslimské školy subvencované spolkovými zeměmi – v Mnichově a v Berlíně; ve Francii není ani jedna.¹⁰⁰

Spory o odívání se vyskytují jen u těch škol, v nichž žáci nosí školní uniformy. Výjimečné případy, kdy škola protestovala proti islámským šátkům svých svěřenkyň, byly doposud řešeny ve prospěch studentek či kompromisem – například doporučením, aby šátek odpovídal barvě uniformy.¹⁰¹ Příčinou tak odlišného přístupu k náboženským symbolům ve veřejných vzdělávacích institucích je právě odlišný vztah britského státu k náboženství, než jaký mají Francie a Německo. Zatímco tam má být veřejný prostor neutrální vůči náboženství, v Británii je naopak veřejný prostor bezprostředně s náboženstvím propojen.¹⁰²

⁹⁹ BARŠOVÁ, 2005, str. 194

¹⁰⁰ BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.

¹⁰¹ PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-32-2.

¹⁰² BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.

4 Islamismus v Evropě

V případě Francie a Británie lze konstatovat podobnost mezi jejich vztahem k náboženství a k etnickým menšinám. Paralelně ke kulturní asimilaci do jednoho národa Francouzské republiky šlo vytlačení náboženství z veřejného prostoru do soukromí. Pluralistická integrace zvláštních skupin pod vládu britského panovníka, který je zároveň hlavou anglikánské církve, s sebou naopak nesla uznání veřejné relevance náboženských rozdílů. Německo pak zaujímá středovou pozici mezi postojem francouzským a britským.

103

Všechny tři země měly doposud sklon aplikovat na islám ty politiky, které se již předtím zavedly k „domácím“ křesťanským náboženstvím. Francouzský zákon zakazující náboženské symboly ve školách potvrzuje záporný přístup republiky k přítomnosti křesťanského náboženství ve veřejném prostoru. Naopak subvence udělené ke konci 90. let několika základním muslimským školám i Blairovy apely na „muslimskou komunitu“ a setkání s jejími představiteli po atentátech 7. července 2005 svědčí o chápání muslimů jako další „církve“, s níž se počítá ve veřejném prostoru. Přijmeme-li liberální zásadu rovného zacházení, pak lze v kontextu tradičního britského propojení státu a náboženství jen těžko odmítnou nároky muslimských představitelů na rovné postavení s ostatními vyznáními.¹⁰⁴

Podle Barši zřejmě dojde k posunutí kyvadla k individualistickému a sekularistickému pólu v rámci britské tradice, která nezná formální odluku státu a náboženství a uznává tak náboženské komunity jako své partnery ve starosti o veřejné dobro. Ve Francii omezují politické tradice manévrovací prostor politiků opačným způsobem: Sarkozyho pokus o větší propojení státu s islámskými asociacemi jde proti občanskému individualismu a radikálnímu sekularismu zděděnému po třetí republice.¹⁰⁵

¹⁰³ BARŠOVÁ, 2005, str. 194

¹⁰⁴ PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-32-2.

¹⁰⁵ BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.

Jednou z klíčových oblastí, v nichž se projevuje vztah státu a náboženství, je vzdělávání a školství, neboť právě tato oblast představuje klíčovou roli při vytváření občanské identity a loajality k národnímu státu. Není proto divu, že i zdánlivě nepodstatné detaily oblečení a vzhledu v ní získávají politický rozměr. Zatímco náboženské symboly ve veřejných institucích znamenají ve Francii skandál a v Německu problém řešitelný kompromisem, v Británii jsou normálním stavem věcí.¹⁰⁶

4.1 Přístup k radikálnímu islámu

Jak se rozdíl mezi francouzským a britským modelem doposud projevoval ve vztahu k netolerantním formám islámu? Britové byli vůči nim benevolentnější – radikálním islamistům byl v 80. a 90. letech s poukazem na pronásledování v zemích původu běžně udělován politický azyl a umožňováno sdružovat se a šířit své názory. Britská benevolence 90. let byla nemyslitelná ve Francii především díky větší blízkosti islamistického terorismu. Francie si díky vazbám na Alžírsko a útokům alžírských teroristů v pařížském metru v polovině 90. let mnohem dříve uvědomovala nebezpečí přelití netolerantního islámu do Evropy a v důsledku toho zabraňovala vstupu jeho ideologů a aktivistů na své území a omezovala veřejný prostor pro šíření takového islámu svými vlastními občany.¹⁰⁷

Rozdíl dvou přístupů se nápadně projevil v protestech z posledních let. Mobilizace francouzských muslimů proti přijetí zákona o zákazu náboženských symbolů na školách poukazovala na republikánský princip svobody náboženského přesvědčení a probíhala v barvách francouzské trikolory za volání „*Liberté Egalité Fraternité*“. Naopak demonstrace britských islamistů v březnu 2004 probíhaly za pokřiku „*Allah Akbar*“ a pálila se při nich britská vlajka.¹⁰⁸

Je třeba připomenout, že drtivá většina z více než 44 milionů přistěhovalců v Evropě z muslimských zemí nezpůsobuje většinovému okolí svým náboženským

¹⁰⁶ PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-32-2.

¹⁰⁷ ibidem

¹⁰⁸ BARŠOVÁ, 2005, str. 194

přesvědčením žádný problém. Příslušníci druhé a třetí generace se postupně akulturoují do jazyka i hodnot přijímajících zemí a mnozí z nich si přitom na soukromé a asociativní úrovni v různé intenzitě udržují svou víru. Menšina mladých, obzvláště ze sociálně znevýhodněného prostředí (ovšem nejen z něho), je náchylná k přijímání rigidních podob islámu. Ty nabízejí symbolické přehodnocení jejich sociálního vyloučení a převrácení stigmatizace jejich muslimského původu tím, že je pochopí jako známku náboženského vyvolení. Konverze k fundamentalistickému islámu dává smysl jejich životu a napravuje jejich sebevědomí, pošramocené sociální a kulturní marginalizací. Menšina z této menšiny je pak ochotna proměnit sociální zatrpkllost a pocit křivdy do náboženské nenávisti a přejít k násilí.¹⁰⁹

4.2 *Umírnění islamisté*

Asi nejvýznamnější proud islámu v Evropě je podle mého názoru umírněný islamismus, jenž žádá veřejné uznání muslimské identity institucemi evropských společností a respekt k islámským zvykům (halal jídlo, šátky, modlitebny) a morálním normám. Chce veřejně prosazovat islámské hodnoty, zároveň však respektuje pluralistický rámec západních společností a na rozdíl např. od džihádistů je otevřenější a přístupnější modernizaci. Umírnění islamisté odmítají teroristické násilí a odsoudili všechny dosavadní džihádistické útoky v Evropě. Jejich program islamizace, jehož ideálním horizontem je proměna společnosti podle islámských zásad, je však pro liberálně smýšlející Evropany nepřijatelný.¹¹⁰

Umírnění islamisté ale staví před evropské společnosti dvě základní dilemata. Prvním dilematem je, že umírněný islamismus se nabízí liberálnímu státu jako mluvčí a reprezentant muslimů ve chvíli, kdy jsou disproporčně postiženi sociálním vyloučením a patologickými rysy s ním spojenými (kriminalita, drogy atd.). Britská islámská mise Spojeného království se nabízí vládě jako zprostředkovatel ve vztahu k muslimské populaci (popřípadě jako dodavatel specifických služeb, např. školení policistů o islámu) a o

¹⁰⁹ BARŠOVÁ, 2005, str. 194

¹¹⁰ ibidem, str. 202

podobné místo usiluje Svaz islámských organizací Francie. Na jedné straně jsou tyto a podobné organizace částečně schopny ulevovat sociální a psychologické tísní vyloučeného obyvatelstva muslimského původu, a tím pomáhají přetíženému a bezradnému státu. Na druhé straně však spoluprací s nimi stát islamisty legitimizuje jako reprezentanty a mluvčí *všech* Britů či Francouzů muslimského původu, z nichž mnozí jsou sekularisty nebo náboženskými modernisty spokojenými s pěstováním svého vyznání v soukromém prostoru.¹¹¹

Druhé dilema se týká otázky, zda taková strategie dialogu časem povede k europeizaci islámu, jak tvrdí její obhájci nebo zda jen připravuje půdu pro následnou islamizaci Evropy, jak tvrdí její kritici.

¹¹¹ BARŠOVÁ, 2005, str. 202

5 Islám online

Ve druhé polovině 20. století se tradice islámu díky imigraci do západní Evropy hluboce proměnila. Poprvé v historii opustilo mnoho muslimů své rodné země, které ve své legislativě aplikují islámské principy, a přestěhovalo se do neislámských zemí. Klasická islámská jurisprudenc neposkytuje pro takové podmínky teoretický rámec a klíčová témata mezi státy a islámem jsou definována a vyjednávána na dennodenní bázi působením jednotlivých sociálních aktérů. V dnešní době jsou samozřejmě taková vyjednávání stále více formována médii, novými informačními a komunikačními technologiemi. Zejména vznik satelitní televize a internetu zahájil podstatnou inovaci jak při vzniku, tak konzumaci islámského poznání či vědomí. Rozvoj nové infrastruktury, dovedností a komunikačních schémat vyžadovaných těmito technologiemi má za následek vznik nových médií, která nutí tradiční muslimské autority soutěžit o publikum skrze charismatické satelitní kazatele a nábožensko-právní autority, tzv. *muftí* působící na internetu.¹¹²

Vznik těchto nových médií je relevantní zejména pro evropské muslimské komunity, které zažívají zkušenost s kulturním vykořeněním. Internet se tak stává důležitým pomocníkem k tradičním prostředkům komunikace o islámu a přináší nové formy pro islámský diskurs. Existují tisíce webových stránek, které poskytují specifický islámský obsah, a to od tradičních přístupů, jako jsou fatwy, kázání a náboženské výklady, přes audio lekce, vysílání a videa na You Tube, až po sociální sítě, edukativní videohry a blogy. To vše vytváří „kyber islámské prostředí“ a představuje prostor, kde je současný islám nejvíce artikulován.¹¹³

¹¹² volně přeloženo z ŠISLER, V. European Courts' Authority Contested? The case of Marriage and Divorce Fatwas On-line. *Masaryk University Journal of Law and Technology* č.1/2009, str. 51-78 (dále jen ŠISLER, 2009)

¹¹³ ibidem

5.1 Internetové fatwy

Ráda bych se zde zaměřila na významný fenomén internetových on-line fatew, které zásobují muslimskou minoritu žijící v Evropě a zaměřují se na problémové oblasti mezi islámským právem a evropskými právními systémy. Fatwa je tradiční institut islámského práva, který poskytuje odpovědi na skutečné nebo hypotetické otázky, často spojené s interpretací náboženských textů za podmínek současného života. Žadatel (tzv. *mustafí*) ji adresuje nábožensko-právní autoritě (tzv. *muftí*). Fatwa není právně závazná a síla její přesvědčivosti je proto založena primárně autoritou muftího, který ji vykládá. Vzhledem k neexistenci oficiálních islámských autorit v západní Evropě se fatwy pro muslimskou minoritu zde žijící staly primárním mechanismem vyrovnání se s normativními otázkami jejich života.

Existuje několik různých způsobů, jakými se internetové fatwy staví k autoritě cizího státu, od úplného popření jeho právního systému, po pragmatickou akceptaci ve spojení s nejrůznějšími výklady Koránu a *hadīth* (krátká vyprávění o slovech a činech proroka Mohammada a jeho přátel, součást islámské náboženské tradice). Internet spolu s informačními a komunikačními technologiemi dokazuje rostoucí význam této veřejné sféry, ve které se setkává několik modelů soužití mezi islámským právem a evropskými právními systémy a která formuje muslimskou identitu. Tyto vznikající koncepty pak mohou být následně vtěleny do existujícího evropského právního rámce skrze instituty smluvní svobody a různých způsobů smírného řešení sporů.¹¹⁴

Samotná existence muslimských minorit v nemuslimských zemích implikuje fakt, že zde neexistují muslimské autority jmenované státem a že šaría není oficiálně uznána coby pramen práva. První z těchto faktorů posiluje fragmentaci náboženské autority, individualizaci a přenášení islámu do soukromí, zatímco druhý přeměňuje dodržování islámských pravidel na věc osobního rozhodnutí. Bez nástrojů legálního donucení a společenského tlaku většinového muslimského společenství se zvyšuje důraz na osobní a dobrovolnou oddanost a lpění na islámských pravidlech, tradicích a právu. Speciálně

¹¹⁴ Volně přeloženo z ŠISLER, 2009.

v zemích západní Evropy, kde muslimská menšina vzešla z naprosto odlišných podmínek a nemůže se opřít o dostatek společného kulturního či jazykového dědictví, musí být její identita znovuobjevena a přeformulována, pokud jde o vzorce vystupování, hodnot a víry.

115

5.2 Internet jako zdroj islámského vědění

5.2.1 Islam4UK.com

Islam for the UK byla anglicky psaná webová stránka založená v roce 2008 ve Velké Británii. Podle vlastního prohlášení vznikla jako platforma k propagaci nejvyšší islámské ideologie v Británii coby duchovní alternativa k sekulárnímu právu země. Byla to ovšem též radikální skupina organizovaná kolem Anjema Choudaryho, britského advokáta a bývalého předsedy Společnosti muslimských právníků (*the Society of Muslim Lawyers*). V lednu 2010 byl Islam4UK zakázán na základě Zákona o terorismu (*The Terrorism Act 2000*) poté, co skupina plánovala protest v hrabství Wiltshire k uctění muslimů zabitých ve válce v Afghánistánu. Podle Zákona o terorismu může být organizace zakázána, pokud "spáchá nebo se podílí na teroristických činech, připravuje, propaguje nebo podporuje terorismus nebo je jinak do terorismu zapojena".¹¹⁶

5.2.2 Fatwa-online.com

Fatwa-online.com je anglicky psaná stránka založená v roce 1999, registrovaná v Medíně v Saúdské Arábii. Jejím cílem je oficiálně publikované fatwy, které byly původně napsány v arabském jazyce, přeložit do angličtiny tak, aby byly dostupné anglicky hovořícím muslimům. Termín „oficiálně publikované fatwy“ odkazuje výhradně na fatwy, které byly vydány Stálou komisí pro islámský výzkum a fatwy (*Permanent Committee for*

¹¹⁵ ŠISLER, 2009.

¹¹⁶ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8453560.stm>, citováno dne 15.10. 2013.

Islamic Research and Fatwas), který byl ustaven královským dekretem z roku 1971 v Saúdské Arábii.¹¹⁷

Stránka obsahuje speciální kategorii „Muslimské menšiny“, kde jsou uvedeny fatwy konkrétně určené pro muslimy žijící na Západě. Fatwa-online.com striktně následuje konzervativní formu sunitského islámu, který je spojen s učencem 18. století Mohammedem ibn Abd al-Wahhāb, který se později stal oficiálním vykladačem islámu v Saúdské Arábii. Jako příklad zde uvádím fatwu týkající se rozvodu:

Otázka: „Pokud se chce nechat rozvést muslimský muž, který žije v nemuslimské zemi, měl by následovat rozvodovou proceduru země, ve které žije nebo by se měl řídit islámským právem?“

Odpověď: „Pro muslima je nepřijatelné, aby se řídil jiným než islámským právem. Rozvod je jedno ze zásadních témat, ke kterému musí přistupovat z hlediska šaríí tím nejúplnějším způsobem. Proto není, co se týče rozvodu, nikomu povoleno překračovat hranice dané Alláhem a takový muž by se měl nechat rozvést v souladu s podmínkami islámského práva.“¹¹⁸

To v důsledku podporuje vznik paralelních právních struktur, založených na dobrovolné věrnosti zvolenému islámskému právu, neformální autoritě soudce a nuceném sociálním mechanismu komunity.

5.2.3 AskImam.org

AskImam.org je anglický web registrovaný ve Virginii ve Spojených státech amerických od roku 2004. Jeho cílem je poskytnout snadný přístup k obecným islámským otázkám a odpovědím komukoli, kdo používá internet.¹¹⁹ Muftí Ebrahim Desai zastává ve svých fatwách názor, že muslimové žijící v nemuslimských zemích jsou vázáni právem té které země, pokud toto není v rozporu se šarííou.

¹¹⁷ <http://www.fatwa-online.com/>, citováno dne 30. 10. 2013

¹¹⁸ ŠISLER, V. Cyber Counsellors: Online fatwas, arbitration tribunals and the construction of Muslim identity in the UK. *Information, Communication and Society* č.8/2011, str. 1136-1159 (dále jen ŠISLER, 2011)

¹¹⁹ <http://askimam.org/>, citováno dne 15.11. 2013

Svým přístupem dodržuje kazuistický výklad šarí se zaměřením na skutky jednotlivců a jejich potřeby spíše než na právní normy a jejich platnost jako takovou. Jinými slovy, pokud jednání splní jak procesní tak hmotné podmínky dané islámským právem, je platné bez ohledu na právo, na základě kterého bylo formálně jednáno. Tudíž manželství uzavřené v souladu s občanským právem přijímající země uzavřené např. na radnici představuje platný islámský svazek *nikāh*, pokud jsou přítomni dva muslimští svědci a překážky v manželství podle šaríi nebyly překročeny.¹²⁰

5.2.4 IslamOnline.net

Další stránkou věnovanou on-line fatwám je IslamOnline.net, založený roku 1997 v Kataru. Jeho cílem je prezentovat „sjednocený a žijící islám, který se vyrovnává se současností ve všech oblastech světa.“ Tento web je jedním z nejlivnějších v oblasti on-line fatew. Nabízí rozsáhlou databázi, elektronické formuláře a sekci, kde několik muftí okamžitě odpovídá na dotazy uživatelů v reálném čase. Stránka je spojená s Evropskou radou pro fatwy a výzkum (*European Council for Fatwa and Research*).¹²¹

Otázka: „Je podle Vás nutné počkat, dokud nebude u konce civilní rozvod, přestože islámský rozvod proběhl již dlouho předtím?“

Odpověď: „Islám nás učí dodržovat právo země, ve které žijeme. Islám nemá zalíbení v anarchii ani bezpráví. Dokud tedy nemáme v západních zemích islámské soudy jednající podle šaríi, měli bychom se řídit existujícími zákony, jak nejlépe dovedeme. Nakonec manželství a rodina nejsou jen osobními záležitostmi, ale mají přímý dopad na naši komunitu a společnost, ve které žijeme. Je velmi důležité dojít v rozvodové proceduře podle civilního práva až ke konci a znovu se oženit až poté, co budete rozvedeni, jinak můžete čelit nepředvídatelné škodě, která může nastat v důsledku nedostatku opory zákona.¹²²

¹²⁰ ŠISLER, 2009

¹²¹ <http://islamonline.net>, citováno dne 18.11.2013

¹²² ibidem

6 Muslimský arbitrážní soud

Teoretické rámce, vykládané nejrůznějšími fatwami vydávanými na internetu, jsou většinou ztělesňovány praxí evropských muslimů, i když v různé míře. V záležitostech především rodinného práva je již šaría v současnosti v Evropě běžně praktikována. Explicitně to lze rozeznat v mnoha evropských zemích, kde je jednou z formálních cest jak uzavřít manželství.¹²³

Islámské právo je pak aplikovatelné především v rodinných záležitostech, a to ve většině evropských států v rámci mezinárodního práva soukromého, kdy *lex causae* je právo cizího státu, aplikujícího šariu. Islámské právo lze též inkorporovat do evropského právního systému skrze instituty mediace a arbitráže. Strany v těchto případech v zásadě prezentují svůj spor muslimskému arbitrovi a v civilní smlouvě se dohodnou, že budou dodržovat jeho rozhodnutí. Arbitr poté případ rozsoudí v souladu se šariou a jeho rozhodnutí je vynutitelné skrze civilní právo a soudy. Ve Velké Británii je mnoho tribunálů tohoto typu, jedním z nich je např. Muslimský arbitrážní tribunál.¹²⁴

Muslimský arbitrážní tribunál (*Muslim Arbitration tribunal*, dále jen MAT) byl založen v roce 2007 v Birminghamu (s pobočkami v Londýně, Manchestru a dalších městech) za účelem poskytnutí alternativy pro muslimskou komunitu v případech, kdy se její členové snaží vyřešit spory v souladu s islámským právem šaría a bez nutnosti nákladného a časově náročného vedení sporu před britskými soudy. Ustavení MAT je pak podle oficiálních webových stránek důležitým a významným krokem k tomu, aby byla muslimské minoritě v Británii poskytována skutečná možnost samostatně a nezávisle rozhodovat spory v souladu s šariou.¹²⁵

Kromě MAT bylo ustanoveno několik autonomních tribunálů, jako např. Islámská rada pro šariu (*the Islamic Shari'a Council in UK*), která poskytuje možnost rozvodu podle

¹²³ ŠISLER, 2011.

¹²⁴ ibidem

¹²⁵ <http://www.matribunal.com/>, citováno dne 21.11.2013.

islámského práva (*talāq* pro muže a *khula'* pro ženy), a to zcela nezávisle a odděleně od právního systému Velké Británie. Takový rozvod pak ovšem není z pohledu common law platný a legální, ale může být uznán v muslimské komunitě.¹²⁶

MAT na rozdíl od Islámské rady pro šariú funguje uvnitř právního rámce Anglie a Walesu, čímž zajišťuje, že jakékoli jím vydané rozhodnutí může být vynuceno skrze existující prostředky prosazování práva, které jsou běžné pro klasické spory. To nebrání faktu, že všechna jeho rozhodnutí jsou v souladu s islámským právem. MAT funguje na základě zákona o arbitráži (*the Arbitration Act*) z roku 1996. Proto jeho procedurální pravidla vyžadují, aby se každý tribunál skládal z alespoň dvou členů: odborníka na šariú a právníka nebo advokáta, který je registrován a může praktikovat právo na území Anglie či Walesu.¹²⁷

Ačkoli oficiální webové stránky tribunálu Matribunal.com neobsahují žádné fatwy pro muslimskou minoritu žijící v Evropě, následující stanovisko shrnuje názor MAT ohledně koexistence šarií a neislámských právních systémů: „Věříme v koexistenci a spolupráci britského práva common law a náboženského práva jednotlivců. Věříme, že právo země, ve které žijeme, je závazné pro každého občana a nepokoušíme se aplikovat šariú na každého. Přesto má islámské právo své místo v této společnosti jako naše osobní a náboženské právo.“¹²⁸

6.1 Rodinné právo

Muslimky žijící v Británii často vyjadřují svou nespokojenost se způsobem, jakým je rozvod khul' vyjednáán a řešen a s nedostatkem nestrannosti před typickými radami pro šariú, které jsou obsazovány muži. To a další faktory zřejmě vedly MAT ke zdůraznění faktu, že členy jejich sboru jsou mladí kvalifikovaní lidé, muži i ženy, a že se v této organizaci neuplatňuje a uplatňovat nebude diskriminace z hlediska rasy ani pohlaví. Toto

¹²⁶ ŠISLER, 2009

¹²⁷ ŠISLER, 2011

¹²⁸ Values and equalities of MAT, Muslimský arbitrážní tribunál, dostupné z: <http://www.matribunal.com/values.html>, citováno dne 21.11.2013

konstatování může silně resonovat především pro mnoho mladý muslimek, které ačkoli mají pocit, že britské soudy nemají dostatek kompetencí pro projednání otázek islámského práva, tak jim mohou, především v oblasti rozvodů a manželství, poskytnout větší ochranu než tradiční islámské rady či soudy. Na rozdíl od globálních islamistických organizací, které jsou většinou dozorovány z arabských nebo muslimských zemí jako je Egypt či Saudská Arábie, MAT zdůrazňuje, že jeho rozhodci a právníci nejsou cizinci, ale jsou z Velké Británie.¹²⁹

Nejen muslimské autority však formulují ideje právního statusu quo. Ve svém velmi propagovaném proslovu v únoru 2008 tehdejší Arcibiskup Canterberský Rowan Williams prohlásil, že se „adopce určitých aspektů islámského práva ve Spojeném království zdá nevyhnutelná, a to především ve věcech rodinného a manželského práva“. Argumentoval také tím, že tento krok by pomohl udržovat sociální soudržnost a poukázal na podobnost s ortodoxními židovskými soudy, které v Británii již působí.¹³⁰

Také tehdejší *Lord Chief Justice*, hlava britského soudnictví a prezident soudů Anglie a Walesu Phillips ve svém proslovu v Muslimském centru ve východním Londýně uvedl, že Velká Británie již vykročila na dlouhou cestu vstříc přijetí šaría ve sporech z rodinného práva, přičemž ale stanovil jasné limity takového procesu: „Není žádný důvod, proč by principy islámského práva šaría nebo jakéhokoliv jiného náboženského kodexu nemohly být základem pro mediaci nebo jiné formy alternativního řešení sporů. Musí být nicméně jasné, že jakékoli sankce za nedodržení dohodnutých podmínek mediace budou vycházet z právních předpisů Anglie a Walesu. Pokud jde o manželské právo, je v common law limitující precedent ve věci rozvodů, kdy lze sice rozpoznat aspekty náboženského práva, ale tyto musí být řešeny pouze v souladu s občanským právem této země.“¹³¹

¹²⁹ ŠISLER, 2009

¹³⁰ ŠISLER, 2011

¹³¹ ibidem

Závěr

Problematika muslimských přistěhovalců a jejich adaptace na evropské právní systémy jistě není téma, které zasahuje do každodenního života občanů České republiky. Z kosmopolitního hlediska je ovšem všední realitou pro mnoho států Evropské unie a jejich příslušníků, tématem, které společnost často rozděluje, stejnou měrou ze strachu jako z neznalosti. K alespoň částečnému obroušení těchto hran a k poskytnutí objektivních faktů bez zbytečných emocí by ráda sloužila i tato práce.

Diplomovou práci jsem rozdělila do šesti kapitol. První kapitola se věnuje teorii kulturního konfliktu a vyzdvihuje fakt, že zvolený námět je potřeba zkoumat z několika úhlů zároveň. Nejsou to jen otázky právní, které je třeba si klást a na které nenajdeme jednoznačnou odpověď. Bez kontextu historického, politického či sociálně kulturního jistě nedostaneme komplexní výsledek, který by uspokojil názorově rozdělenou společnost už proto, že problematika přistěhovalců obecně vzbuzuje nemalé emoce, které vždy znovu vzplanou nejpozději před příštími volbami.

Ve své práci se zaměřuji na prostor Západní Evropy, především na Francii, Velkou Británii a Německo. V době fakticky neexistujících hranic, kdy je premisou evropského prostoru volný pohyb osob, je druhá kapitola nevyhnutelně věnována evropskému právu, které se musí s přistěhovalcům vyrovnat bez ohledu na původ migrantů. Evropa, jednotná ve své rozmanitosti, se nechce bránit přílivu migrantů, jelikož to by mohlo znamenat velký krok zpátky v jejím vývoji.

Přesto existuje poměrně rozsáhlý soubor norem a kontrolních mechanismů přijatých na úrovni EU, jež nezbytně ovlivňují právní řády jednotlivých států. Ty se ovšem nakonec bez ohledu na Brusel musejí se svými problémy s přistěhovalci vyrovnat sami, což vidím jako velký problém. Tak rozmanité a jen těžko uchopitelné záležitosti jako je různý původ migrantů, rozdílné zázemí, zvyky či náboženské přesvědčení nebo důvod, proč do země přicházejí, státy podle mého názoru zaštití na národní úrovni lépe a přehnaná regulace ze strany Evropské unie je spíše na škodu.

Jádrem práce je kapitola třetí, která rozebírá situaci ve zvolených evropských zemích, a to jak z hlediska historického, tak v sociálně kulturním a politickém kontextu. Ukázalo se, že ačkoli se historické reálie a geopolitická situace často velmi liší, je současná realita ve Francii a Velké Británii až překvapivě podobná. Zdá se, že jednotlivé modely přistěhovalectví selhaly zároveň, ač každý svým způsobem. Oba totiž daly vzniknout předměstským ghettům, společenským předsudkům a stereotypům.

Francie coby přistěhovalcká země s tradičně otevřeným přístupem k emigrantům zavedla model integrace, který zná pouze jednotlivce tedy občana a stát tedy národ. Ten neupozorňuje na etnické či národnostní zvláštnosti a náboženství či původ považuje za soukromou věc. Takový systém neumožňuje hlubší monitoring struktury přistěhovalců, nelze získat bližší informace o jejich náboženství a je pak velmi složité zahájit integrační proces, který by byl přizpůsobený na míru. Všudypřítomné principy sekularity a laičité vytváří podhoubí pro pokoutné praktikování víry, která se na jednu stranu toleruje, ale na druhou stranu jako by byla považována za nežádoucí.

Zde se otevírá prostor pro radikální islám, v němž mladá třetí generace evropských muslimů hledá únik a alternativu. Ve Francii s její republikánskou tradicí mají často pocit, že nikam nepatří a je pro ně velmi těžké přijmout tak odlišné vzorce chování, než jaké znají z domova. Napětí mezi Francouzskou republikou a muslimskými imigranty vrcholilo v roce 2004 přijetím zákona o zákazu nošení náboženských symbolů ve školách a prezidentská debata z loňského roku zdůraznila, do jaké míry je i dnes islám problematickým tématem napříč politickým spektrem.

Britská tradice, která nezná formální odluku státu a náboženství a uznává tak náboženské komunity jako své partnery při řízení věcí veřejných, přistupuje k islámu otevřeněji. Muslimové jsou chápáni jako další „církev“, s níž se počítá ve veřejném prostoru. Tento přístup však zdaleka nesdílí všichni občané Velké Británie. Ti mají často s muslimskými přistěhovalci spojeny nepokoje na předměstích, násilí a nezaměstnanost. V Británii, kde je povolen církevní sňatek, je navíc problém se vznikem paralelních právních struktur, kdy ortodoxní muslimové především v rodinných věcech odmítají autoritu common law.

Restrikce v britské imigrační politice trvaly až do konce 90. let minulého století, kdy se k moci dostává Tony Blair. Blairova strategie veřejného uznání umírněných muslimů a honu na extremisty se odehrávala na pozadí britské politické kultury, která nikdy neprovedla formální odluku státu od náboženství. Zatímco ve Francii má tedy být veřejný prostor neutrální vůči náboženství, v Británii je naopak bezprostředně s náboženstvím propojen. Zajímavé je, že kromě sporů o odívání ve školách i přesto Velká Británie čelí stejným problémům jako Francie. Nepokoje na předměstích, protesty muslimů kvůli vysoké nezaměstnanosti a stavba mešit jsou v obou zemích stále velkým tématem.

Další kapitola je věnována zajímavému fenoménu internetových fatew. Klasická islámská jurisprudencí již plně nevyhovuje podmínkám 21. století a neposkytuje pro mladé muslimy dostatečný teoretický rámec. Vznik nových médií je pak relevantní právě pro evropské muslimské komunity, které zažívají zkušenost s kulturním vykořeněním. Internet se tak stává důležitým pomocníkem k tradičním prostředkům komunikace o islámu.

Poslední kapitola se zabývá Muslimským arbitrážním tribunálem, který působí na území Anglie a Walesu. Vzniknul za účelem poskytnutí alternativy pro muslimskou komunitu v případech, kdy se její členové snaží vyřešit spory v souladu s islámským právem šaría a bez nutnosti nákladného a časově náročného vedení sporu před britskými soudy. Jelikož funguje v právním rámci common law, jsou jeho rozhodnutí vynutitelná běžnými prostředky prosazování práva a zároveň jsou v souladu s islámským právem šaría. Instituce jako MAT jsou podle mého názoru jediným možným legálním prostředkem, jak zachovat rovnováhu mezi užitím evropských právních systémů a šaría, aniž by byly postaveny mimo zákon.

V Evropě se zdržuje v současné době podle odhadů více než 40 milionů muslimů. Většina z nich žije se svým okolím v míru a s realitou evropského života se vyrovnává poměrně snadno. Každá komunita se však skládá i z jedinců, kteří se nechtějí nebo neumí tak jednoduše přizpůsobit. Důvodem může být věk, rodinné zázemí, zažitá kulturní schéma z rodné země nebo třeba nezaměstnanost. Málokdy je podle mého názoru příčinou islám, ten je spíše důsledkem bezvýchodné situace. Na muslimskou minoritu v evropských zemích nelze proto a priori nahlížet jako na problémovou nebo neadaptabilní. Jistá afinita

k vyšší nezaměstnanosti či nepokojům na předměstích objektivně existuje, ale domnívám se, že nelze hodnotit tak rozmanitou skupinu národností, jazyků, zvyků a tradic, lidí, které spojuje pouze jejich náboženství, stejným metrem.

Zároveň jako Evropanka považuji evropské hodnoty za universální a platné pro všechny Evropany i ne-Evropany, pro všechny, kteří v Evropě žijí nebo by tu chtěli žít. Nemohu slevit z hodnot, ve kterých jsem byla vychována, a které považuji za tak samozřejmé. Proto každý, kdo dobrovolně vstupuje do evropského prostoru, měl by tyto hodnoty respektovat. Je samozřejmé, že muž a žena mají stejná práva, že zde existuje rovnost pohlaví, věku i přístupu k právu. Diskriminace není možná z důvodu rasy, náboženství ani politického přesvědčení. Je neoddiskutovatelné, že žena může řídit auto, může se rozvést a může absolvovat hodiny biologie, protože je to její právo na vzdělání.

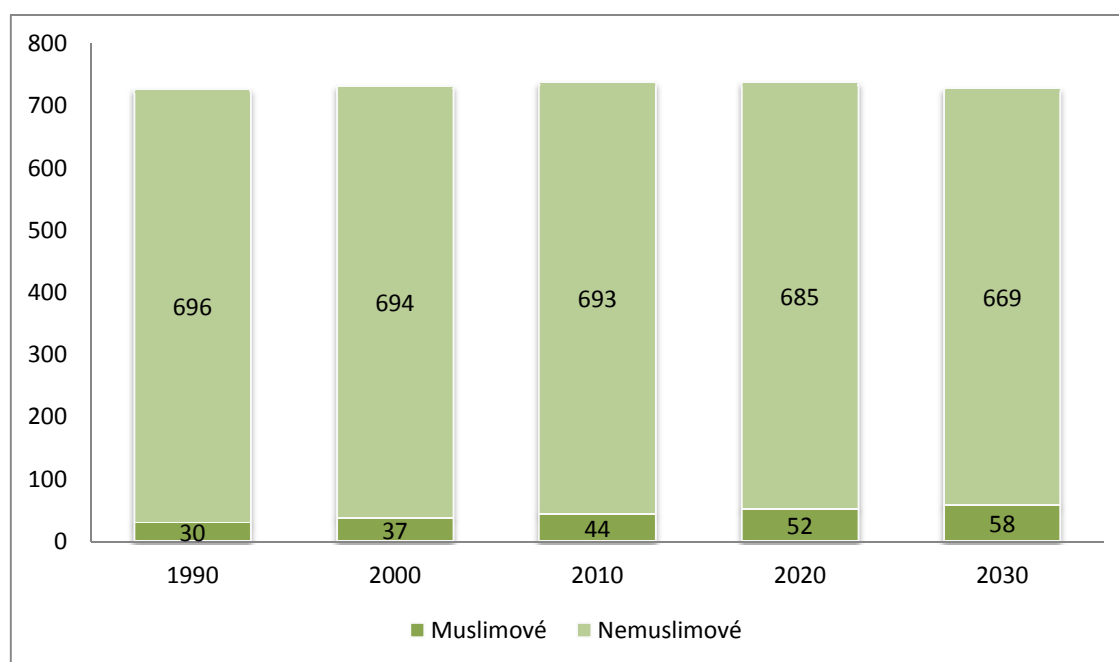
Kulturní odlišnosti je třeba diskutovat a umožnit si navzájem co možná nejsnazší soužití skrze ty, ze kterých lze snadno ustoupit. Halal jídlo ve školách, kam chodí určité procento muslimských dětí, jistě evropskými hodnotami neotřese. Každý rozvod provedený podle šaríi nikoli podle evropského práva a soustavná ignorace evropských právních řádů může být ovšem nepříjemným problémem do budoucna.

Seznam příloh

- Graf č. 1 – Podíl muslimských obyvatel z celkového počtu obyvatel Evropy v letech 1990 – 2030.
- Graf č. 2 – Struktura muslimského obyvatelstva ve Francii podle země původu.
- Tabulka č. 1 – Počet a procentuální vyjádření obyvatel tureckého původu v Německu.
- Tabulka č. 2 - Národnostní skladba přistěhovalců do Velké Británie.
- Tabulka č. 3 – Muslimská populace v jednotlivých evropských zemích 2010 – 2030.
- Obrázek č. 1 – Muslimská populace v Evropě.

Přílohy

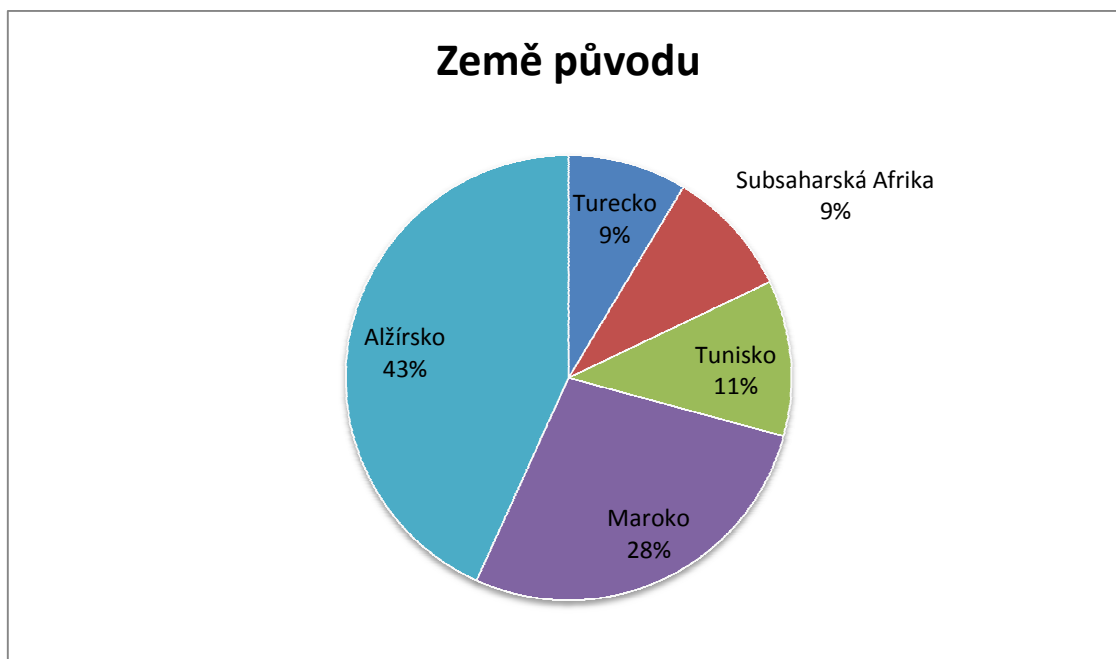
**Graf č. 1 – Podíl muslimských obyvatel z celkového počtu obyvatel Evropy v letech
1990 – 2030.**

Zdroj: Pew research Center's Forum – Budoucnost světové muslimské populace, 2011, dostupné z: <http://www.pewforum.org/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-europe/>, [cit. 10. 10. 2013]

Graf č. 2 – Struktura muslimského obyvatelstva ve Francii podle země původu.

Podle dat Národního institutu demografických studií je až 82% francouzských muslimů původem z Maghrebu.

Zdroj: L'Institut national d'études démographiques, dostupné z: http://www.ined.fr/en/pop_figures/france/population_structure/, [cit. 6. 11. 2013]

Tabulka č. 1 – Počet a procentuální vyjádření obyvatel tureckého původu v Německu

Spolková země	Počet obyvatel tureckého původu v milionech	% z celkové populace Německa	% obyvatel Tureckého původu v Německu
Severní Porýní-Vestfálsko	1,100,000	6.0	32.0
Bádensko-Württembersko	600,000	5.5	17.0
Bavorsko	450,000	3.5	11.0
Hesensko	400,000	6.5	8.0
Berlín	300,000	8.5	8.5
Dolní Sasko	250,000	3.0	6.5
Porýní - Falc	130,000	3.0	3.5
Hamburg	120,000	6.5	3.5
Šlesvicko-Holštýnsko	60,000	2.0	2.0
Brémy	60,000	7.0	1.5
Sársko	25,000	2.5	1.0
Celkově	3,500,000	4.5	100.0

Zdroj: Statistisches Bundesamt, dostupné z:

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Migrationshintergrund2010220107004.pdf?__blob=publicationFile, [cit. 10. 11. 2013]

Tabulka č. 2 - Národnostní skladba přistěhovalců do Velké Británie (v procentech)

	1991	2001	2008
Přistěhovalci bílé pleti	94,1	91,3	89,9
Míšenci	neuveдено	1,3	1,1
Asiaté	3,3	4,4	4,9
Afroameričané	1,9	2,2	2,3
Číňané	0,3	0,4	0,4
Ostatní	0,6	0,4	1,4

Zdroj: Migration Information Source, dostupné z: <http://www.migrationinformation.org>, [cit. 10. 11. 2013]

Tabulka č. 3 – Muslimská populace v jednotlivých evropských zemích 2010 – 2030

Zdroj: US think-tank Pew Forum, 2011, Pew Research, dostupné z:

<http://www.theguardian.com/news/datablog/2011/jan/28/muslim-population-country-projection-2030#data>, [cit. 10. 10. 2013]

Země	Počet 2010	Procent	Předpoklad 2030	Procent
Belgie	630 000	6%	1 149 000	10,2%
Dánsko	226 000	4,1%	317 000	5,6%
Francie	4 704 000	7,5%	6 860 000	10,3%
Itálie	1 583 000	2,6%	3 199 000	5,4%
Nizozemí	914 000	5,5%	1 365 000	7,8%
Německo	4 119 000	5%	5 545 000	7,1
Španělsko	1 021 000	2,3%	1 859 000	3,7
Švédsko	451 000	4,9%	993 000	9,9%
Švýcarsko	433 000	5,7%	663 000	8,1%
Rakousko	475 000	5,7%	799 000	9,3%
Velká Británie	2 869 000	4,6%	5 567 000	8,2%
Evropa celkem	44 138 000	6%	58 209 000	8%

Obrázek č. 1 – Muslimská populace v Evropě

Zdroj: Pew research Center's Forum, 2010, dostupné z:

<http://blogs.telegraph.co.uk/news/damianthompson/100069830/the-muslim-population-has-grown-from-1-65-million-to-2-87-million-since-2001-say-researchers-what-does-this-mean-for-liberal-britain/>, [cit. 25. 11. 2013]

Seznam zkratek

EU	Evropská unie
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
MAT	Muslimský arbitrážní tribunál
MCB	Rada britských muslimů
SIS	Schengenský informační systém
SRN	Spolková republika Německo
VIS	Vízový informační systém

Použitá literatura

Knihy a odborné publikace

- BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.
- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.
- BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. eds. *Etnické komunity v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1.
- BUNT, G.R. *Islam in the Digital Age: E-jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments*. Londýn: Pluto Press, 2003.
- LAQUEUR, W. *Poslední dny Evropy: humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-829-2.
- LEWIS, B. *Kde se stala chyba? Vliv Západu na Střední východ a jeho následná odpověď*. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-478-4.
- PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-32-2.
- SCHEU, H. CH. et al. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0

Odborné články

- BASSAM, T. Der Islam und der EU-Beitritt der Türkei. IN: *Europäische Rundschau* č.1/2006, str. 49-61
- GALE, R., PEACH, C. Muslims, Hindus and Sikhs in the New Religious Landscape of England. *Geographical Review* č.4/2003, str. 469-490
- HAMPSHIRE, J. France – The Challenge of Diversity. *Global Perspective* č.2/2009

- HUNTINGTON, S.P. Clash of civilizations. IN: *Foreign Affairs*, 1993, str. 22-50
- JANYŠKA, P. Nemáte nás rádi, bude vás to bolet. *Dějiny a současnost* č.3/2006, str. 24-27
- JANYŠKA, P. Nazvat věci pravým jménem. *Dějiny a současnost* č.4/2006
- PEACH, C. Does Britain Have Ghettos?. *Transactions of the Institute of British Geographers* č.1/1996, str. 216-235
- PEACH, C. Islam, Ethnicity and South Asian Religions in the London 2001 Census. *Transactions of the Institute of British Geographers* č.3/2006, str. 353-370
- ŠISLER, V. European Courts' Authority Contested? The case of Marriage and Divorce Fatwas On-line. *Masaryk University Journal of Law and Technology* č.1/2009, str. 51-78
- ŠISLER, V. Cyber Counsellors: Online fatwas, arbitration tribunals and the construction of Muslim identity in the UK. *Information, Communication and Society* č.8/2011, str. 1136-1159
- VIORST, M. The Muslims of France. *Foreign Affairs* č.5/1996, str. 78-96

Právní předpisy

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady **2008/115/ES** o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí; Úřední věstník 2008 L 348/98
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady **2009/52/ES** o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí; Úřední věstník 2009 L 168/24
- Směrnice Rady **2009/50/ES** o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci; Úřední věstník 2009 L 155/17
- Směrnice Rady **2003/9/ES**, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl; Úřední věstník 2003 L 31/18

- Směrnice Rady **2003/86/ES** o právu na sloučení rodiny; Úřední věstník 2003 L 251/12

Internetové stránky

- Ask Imam, dostupné z: <http://askimam.org>, [cit. 15. 11. 2013]
- BBC News, dostupné z: <http://news.bbc.co.uk>, [cit. 15. 10. 2013]
- EUR-Lex, Právo Evropské unie, dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu>, [cit. 5. 11. 2013]
- Euroskop, dostupné z: <https://www.euroskop.cz>, [cit. 21. 11. 2013]
- Fatwa Online, dostupné z: <http://www.fatwa-online.com>, [cit. 30. 10. 2013]
- Gatestone Institute, dostupné z: <http://www.gatestoneinstitute.org>, [cit. 30. 11. 2013]
- Hospodářské noviny, dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz>, [cit. 30. 10. 2013]
- Islam Online, dostupné z: <http://islamonline.net>, [cit. 18. 11. 2013]
- L'Institut national d'études démographiques, dostupné z: <http://www.ined.fr>, [cit. 6. 11. 2013]
- Migrace Online, dostupné z: <http://www.migraceonline.cz>, [cit. 13. 10. 2013]
- Migration Information Source, dostupné z: <http://www.migrationinformation.org>, [cit. 10. 11. 2013]
- Muslim Arbitration Tribunal, dostupné z: <http://www.matribunal.com>, [cit. 21. 11. 2013]
- Pew Research, dostupné z: <http://www.pewforum.org>, [cit. 10. 10. 2013]
- Religion and Politics, dostupné z: <http://religionandpolitics.org>, [cit. 25. 10. 2013]
- Statistisches Bundesamt, dostupné z: <https://www.destatis.de>, [cit. 10. 11. 2013]
- Telegraph Blogs, dostupné z: <http://blogs.telegraph.co.uk>, [cit. 25. 11. 2013]
- The Guardian, dostupné z: <http://www.theguardian.com>, [cit. 14. 10. 2013]
- The Huffington Post United Kingdom, dostupné z: <http://www.huffingtonpost.co.uk>, [cit. 21. 11. 2013]
- The Muslim Council of Britain, dostupné z: <http://www.mcb.org.uk>, [cit. 14. 11. 2013]

Abstrakt

PŘÁVO A MULTIKULTURALISMUS: MUSLIMSKÁ IMIGRACE VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Účelem mé diplomové práce je analýza současného právního, společenského a politického vývoje ve vybraných zemích Západní Evropy, do kterých přijíždějí hledat nový život imigranti, kteří se hlásí k islámu a zpracovat tak problematiku muslimských přistěhovalců a jejich adaptace na evropské právní systémy.

S analýzou této problematiky souvisí i porovnání dvou rozdílných modelů imigrační politiky, a to sice britského a francouzského a jejich legislativních východisek. Jakkoli odlišné jsou, vedou nakonec podle mého názoru ke stejně nežádoucím výsledkům, jako je vznik předměstských ghett, nulová integrace, rostoucí násilí v ulicích či nezaměstnanost. Mým cílem je kromě analýzy situace jako takové především upozornit na nedostatky obou systémů a dále obsáhnout i historický a politický kontext.

Diplomovou práci jsem rozdělila do šesti kapitol. První kapitola se věnuje teorii kulturního konfliktu a vyzdvihuje fakt, že zvolený námět je potřeba zkoumat z několika úhlů zároveň. Nejsou to jen otázky právní, které je třeba si klást a na které nenajdeme jednoznačnou odpověď. Bez souvislostí historických, politických či sociálně kulturních jistě nedostaneme komplexní výsledek.

Ve své práci se zaměřuji na prostor Západní Evropy, především na Francii, Velkou Británii a Německo. V době fakticky neexistujících hranic, kdy je premisou evropského prostoru volný pohyb osob, je druhá kapitola nevyhnutelně věnována evropskému právu.

Jádrem práce je kapitola třetí, která podrobně rozebírá situaci ve zvolených evropských zemích. Ukázalo se, že ačkoli se historické reálie a geopolitická situace často velmi liší, je současná realita ve Francii a Velké Británii až překvapivě podobná. Kapitola čtvrtá se pak věnuje islamismu a alespoň okrajově proniká do struktur evropského islámu.

Pátá kapitola se zabývá zajímavým fenoménem internetových fatew. Klasická islámská jurisprudencce již plně nevyhovuje podmínkám 21. století a vznik nových médií je proto relevantní právě pro evropské muslimské komunity, které zažívají zkušenost s kulturním vykořeněním.

Poslední kapitola se pak věnuje Muslimskému arbitrážnímu tribunálu, který vzniknul za účelem poskytnutí alternativy pro muslimskou komunitu v případech, kdy se její členové snaží vyřešit spory v souladu s islámským právem šaría a popisuje vztah mezi islámským právem a evropskými právními systémy.

Cizojazyčné resumé

LAW AND MULTICULTURALISM: MUSLIM IMMIGRATION IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

The purpose of my thesis is to analyze current legal, social and political development in selected countries of Western Europe which became a home to the Muslim minority. I want to describe the issue of Muslim immigrants and their adaptation to the European legal systems as well.

An analysis of this issue is related to the comparison of two different models of immigration policy, namely the British and the French and their legal basis. No matter how different they are, they lead in my opinion ultimately the equally undesirable results such as the creation of suburban ghettos, zero integration and the increasing violence in the streets or unemployment. My goal is besides the analysis of the situation to highlight the deficiencies of both systems and cover the historical and political context.

The thesis is composed of six chapters. The first chapter defines the theory of cultural conflict and highlights the fact that the chosen theme can be examined from several angles simultaneously. It's not just the legal issues that need to be asked and we will not find a clear answer. Without the historical, political and socio-cultural context we will not get a complex result.

In my work I focus on the area of Western Europe, especially France, Great Britain and Germany. We live in a time of virtually non-existent borders and the premise of a European area is the free movement of persons. Therefore, the second chapter is devoted to the legislation of the European Union.

The core of this work is the third chapter, which analyzes the situation in selected European countries. It turned out that although the historical facts and the political situation are often very different, the current reality in France and Great Britain are surprisingly

similar. The fourth chapter examines the Islamism and at least marginally penetrates into the structures of the European Islam.

The chapter five deals with the interesting phenomenon of the internet fatwas. The classical Islamic jurisprudence has not fully satisfied the conditions of the 21st century and the rise of the new media is relevant precisely for the Muslim community in Europe that is experiencing cultural uprooting.

The chapter six concentrates on the Muslim Arbitration Tribunal which was established to provide an alternative for the Muslim community when its members try to resolve disputes in accordance with the Islamic law shari'a and describes the relationship between Islamic law and European legal systems.

Název diplomové práce v českém jazyce: PRÁVO A MULTIKULTURALISMUS:
MUSLIMSKÁ IMIGRACE VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Název diplomové práce v anglickém jazyce: LAW AND MULTICULTURALISM:
MUSLIM IMMIGRATION IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Klíčová slova v českém jazyce: integrace – muslimské menšiny – islámské právo

Klíčová slova v anglickém jazyce: integration – Muslim minorities – Islamic law